

Planinska cvetlica.

(Umrlemu gojencu v spomin spisal dr. Fr. L.)

Drage čitatelje prosim, da mi oprosté, ker sem si dovolil danes izjemo. Prvo mesto v vsaki številki našega lista je navadno posvečeno kakemu znamenitemu možu. A danes jim ne predstavljam nikakega moža, skoro še mladeniča ne, ampak nežni deški obraz. Slika tukaj-le približno kaže obraz bivšega Marijaniškega gojenca, potem učenca višje gimnazije ljubljanske, ki je pa lani pomladi v 20. letu svoje dôbe uvenel kakor cvetka. Zato sem po pravici napisal naslov temu spominu: „Planinska cvetlica“.

Kakor planinska cvetlica se je lepo razcvêtel; s prijetno vonjavo lepega življenja kakor tudi z milim obličjem je bil všeč onim, ki so ga poznali, in kot planinska cvetlica je prežgodaj zamrl v mrazu trdega življenja. Pa koliko smo smeli pričakovati od njega! Ker imam rajnika še najbolj pred očmi kot ljubeznivega dečka — gojenca, kaže takega tudi naša slika. Naj bodo te vrstice pokojniku v spomin, mladim čitateljem pa v vspodbudo.

Frančišek Pečar je bil rojen v Kranjski gori dné 4. vinotoka l. 1874. Bil je v prvi mladosti jako miren in pohleven otrok, zal fantek, ki je užival vso ljubezen svoje rahločutne, dobre matere, pobožne in skrbne žene, ki je prava podoba vrle slovenske matere. Ko je hodil tri leta v domačo šolo, učil se je tako dobro, da si je mati obetala tudi zanaprej dobrih uspehov. Izprosila je, da so ga sprejeli za malo plačilo v domačo šolo v ljubljanskem Marijanišču, četudi ni bil sirota. To mu je odprlo pot do učenja, zakaj skromne razmere staršev bi ne bile sicer dopuščale, da bi bil šel Francek v šolo.

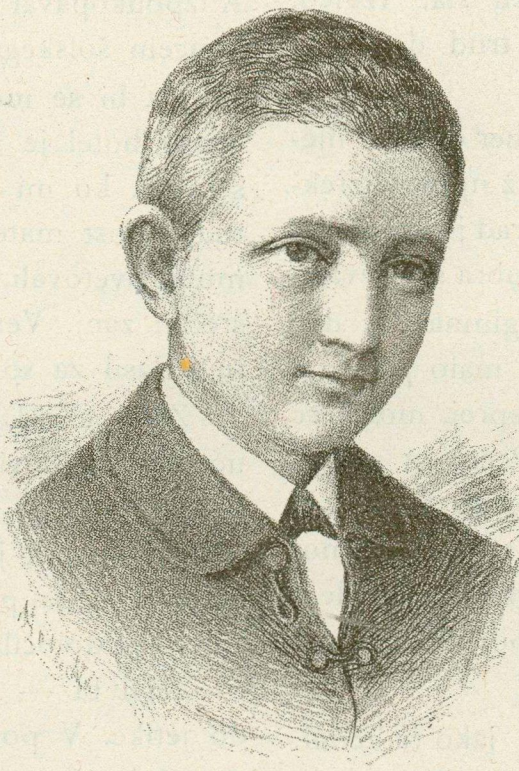
Leta 1885. v jeseni je stopil v tretji razred, in tedaj sem ga spoznal. Prikupil se je kmalu vsem prednikom svojim z lepim vedenjem, z marljivostjo in s posebno, a neprisiljeno pobožnostjo. Videl sem, kako je duh dobre in pobožne matere živel v dečku, kako ga je vodil in vedno vnemal. Bil sem ga lahko vesel, tembolj, ker so mi ga hvalili tudi drugi.

Zlasti priden in vzgleden učenec je bil v četrtem razredu. Ker je pa hitro rastel in bil šibke, četudi visoke postave za svoja leta, prijemala ga je že takrat bolehnost. Z nekakim pomilovanjem sem gledal rdečico na njegovem licu, misleč si: Ne bode-li prekmalu odcvetla ta lepa rožica?

Z vso dušo je opravljal pobožne vaje. Deček je ljubil molitev; jako rad se je mudil v domači cerkvi in bil vsem tovarišem svojim lep vzgled. Prejemal je vsak teden sveto obhajilo, a brez hlimbe, brez prigovarjanja, marveč iz svojega nagiba. Pa tudi napredovanje njegovo v šoli je bilo vzgledno: imel je koncem šolskega leta samo najboljše rede.

Ko je bil naš Frančišek že tako bolan, da se ni mnogo več nadejal zdravlja, rekel mi je, da je bil oni dve leti ljudske šole najbolj srečen v življenju.

One gojence, ki dobro dovrše domačo ljudsko šolo in ki imajo kolikor toliko pomočkov za šolanje, pošlje zavod tudi v latinske šole, četudi mu to prizadeva mnogo truda, težav in semtertje tudi žalosti. Tudi Pečarja smo dali v latinske šole po lastni želji in po želji dobre matere. Bil je v gimnaziji v obče priden, vendar ne tako, kakor je bil poprej. Polagoma je po-

Frančišek Pečar.

jenjevala tudi gorečnost za verske vaje, prijemala pa se ga je večja živahnost in nekaka trdost v vedenju. To lahko umevamo. Občevanje z raznimi tovariši in drugačne razmere jako hitro premené dečka; posebno huda mu pôje med tovariši, če zvedó, da je pobožen. Mladina je mladina; lahkomišljena je sedaj, kakor je bila nekdej. Učitelji ji storé mnogo dobrega, če jo naučé ljubiti bližnjega in spoštovati njegove navade in nazore. Večinoma prihajajo namreč v naše srednje šole jako dobri učenci; toda če je v kakem razredu le nekaj razposajencev, obvladajo vse druge, zlasti boječe tovariše, zasmejujejo jih in kakor strupena slana pomoré njihova plemenita čustva. Kdor se ne peča umno in z vsem srcem z mladino, ne vé, kako bogata, globoka čustva živé v mladih srcih. A to cvetje je silno rahlo; dovolj je jeden razgovor, dovolj slaba knjiga, dovolj jeden slab vzgled, pa je končan ves mnogoletni trud dobre in umne matere.

Vendar je ostal Francek dober dečko; njegova mati je imela o počitnicah ž njim neizrekljivo veselje, ker jo je rad slušal, rad jo spremljal sem in tje in domov prinašal dobra spričevala.

V Marijanišču je ostal kot gimnazijec dve leti. Ker je za večje gojence le malo prostora in leto za letom silijo mlajši naprej, moral se je, kakor drugi, umakniti tudi Pečar in si poiskati drugod stanovanja. Posrečilo se mu je tudi, da je dobil v duhovskem zavodu hrano, in tako je bil zopet dobro preskrbljen. Le blede obraz in upadla lica nista napovedovala nič dobrega.

Pečar je bil vedoželjen in je jako rad čital. Ni mu pa bilo toliko na mari, da bi se samo zabaval, ampak hotel se je le učiti. Njegov dober prijatelj in sošolec nam je natanko opisal, kako se je izobraževal od onega časa, odkar je zapustil zavod. „V tretji šoli se je pečal poleg šolskih predmetov posebno z zgodovino domače dežele in v obče slovenskih, večinoma planinskih krajev. Jako pridno je prebiral razprave znanstvenega obsega. Vsak prosti čas je presedel v licejski knjižnici ter čital izvestja zgodovinskega društva kranjskega, prebiral Valvazorja in razprave Trstenjakove po Letopisih Mat. Slovenske. „Slovanske elemente v venetsčini“ je predelal

do dobra“ itd., seveda, kolikor more mladenič v teh letih in s takim znanjem. Kar se mu je kje pokazalo znamenitega, tega se je poprijel, tako n. pr. tudi zvezdoslovja in zlasti rastlinstva s tem namenom, da bi bolje poznaval planine in njih rastlinje. Planine so mu bile vedno ljube; z nekaterimi tovariši je osnoval celó nekako društvo, ki naj bi se pečalo z domačimi planinami.

Med tretjo in četrto šolo je bolehal, v četrtri pa se je pridno, nekako hlastno pečal z zgodovino naših krajev. Čital je vse knjige, kar jih je mogel dobiti, bodisi o domači zgodovini, bodisi o jezikoslovju; preiskoval je naglas v slovenščini po Valjavčevih spisih, učil se po Škrabčevih razpravah na platnicah „Cvetja“, čital Müllnerjevo „Emono“, Krones a i. dr., da bi človek težko prisodil kaj takega četrtošolcu. A izpodkopaval si je zdravje, da je moral pred koncem šolskega leta iti domov.

Da bi se mogel še bolj pečati s slovanskimi nauki, hotel je iti v peto šolo v Zagreb. Čudil sem se, ko mi je o tem poročil v pismu, in tudi žalost materino sem umeval. Seveda smo mu odsvetovali, ker je bil ta sklep vseskozi nesrečen zanj. Vendar jo je mahnil proti jugu in se oglasil za sprejem, a niso ga sprejeli.

Zato je v Ljubljani zopet pridno nadaljeval učenje. Zgodovino, jezikoslovje, ruščino, poljščino — to je obdeloval v prostem času. A zdravje se mu je krhalo čim dalje bolj; premalo je gledal pri delu in počitku na ono mero, katero je določila narava sama. In Pečar je imel — dejal bi — že nekako prirojeno nagnjenje do jetike. V počitnicah leta 1892. — dovršivši peto šolo — je zopet bolehal. Tu se mu vzbudi želja, da bi vstopil v benediktinski red. Skoro gotovo je kaj čital o benediktinih, kar ga je navdušilo za redovni stan. Vstopiti pa je mislil šele konec gimnazije.

Z vso resnobo se je pa lotil slovanskega jezikoslovja v šestem razredu. Kupil si je Miklošičevo primerjajočo slovnico slovanskih jezikov in še druge knjige z novci, katere si je odtrgal ustom. Stradal je, da si je mogel kupiti knjig. Zato ga je pa resno poprijela bolezen proti koncu l. 1892, da je moral domov. Prišel je sicer kmalu nazaj, a ne zdrav. Dovršil je prvo

polletje šeste šole, naročal zopet knjig za učenje, a moči so mu pešale: na cvetno nedeljo l. 1893. je zapustil za vselej Ljubljano in šolo. Imel je že pravo jetiko.

Morda bi si bil še opomogel, ko bi se bil ravnal po nasvetih zdravnikovih. A rajši se je tudi doma pečal s knjigami, pisanjem in preiskovanjem. Po letu je šel na planine na kranjskogoriški meji, odkoder ni imel daleč v Trento, a tukaj si ni popravil zdravja. Na planinah je preiskoval planinske rastline in jih določeval, doma pa je čital knjižico „Duhovna bramba“, spisal o njej razpravo in mi jo poslal. Razprava kaže, kako resno in temeljito je bilo njegovo učenje. Opisal je tudi kranjskogorsko dolino in sploh pisal jako marljivo. Celó sanskrta se je učil o tem času.

Zima je bila zanj huda in dolgočasna. Želel je pomladi, upajoč, da ga ozdravi. Poskušal je zdraviti se z vodo, a ni mu pomagala.

Začetkom pomladi mi potoži v pismu nekako obupno o svojem stanju. O kako rad bi bil zdrav! A — pravijo mu, da ne ozdravi. Smrt naj torej konča vse nade, vse trude? — V srce se mi je smilil ubogi in tako nadebudni mladenič, zroč smrt pred seboj, pa nekoliko omahujoč, ali bi se poprijel one krepke podpore, katero nam ponuja naša nebeška vera, ali bi se udal brezmejni žalosti. Vedel sem, da so mu šteti samo še tedni. Tu je bilo treba krepke pomoči.

Kako se me je razveselil moj Francek, zagledavši me nenadno po dolgem razstanku! Bil je le blede senca nekdanjega mladeniča! Bližnja smrt mu je risala temne poteze na podolgastem obrazu. Udal se je v voljo božjo in pričakoval odhoda iz solzne doline.

Nekaj dnij pred smrtjo je pisal prijatelju: „Zdravniške pomoči ni več zame. Oslabel sem popolnoma. Nekaj dnij sem radi slabega vremena priključen na posteljo. Tudi sicer morem biti po koncu le kak četrt ure. Jed mi je skoro popolnoma odvzeta. Ob jutrih pijem sveže mleko, po večerih siratko. To so zdravila. Bogú sem

se izročil. Če bi se po božji volji potrdil, zaobljubil sem se, da si izvolim stan, za katerega me je namenila mati v zibelki. — Dum spiramus, speramus!“

Dné 7. rožnika je umrl, prejemši še pred smrtjo svete zakramente. Zvenela je planinska cvetlica. Jednajst sošolcev je pohitelo v Kranjsko goro k njegovemu pogrebu dné 10. rožnika. Nabrali so tudi njegovi součenci precejšno vsoto za njegov grobni spomenik, ki so ga z žalostnimi stariši vred postavili na njegovi gomili.

Dasi je imel rajni Frančišek o marsičem nejasne pojme, v katerih bi bil lahko bolje poučen, dasi je imel dokaj samozavesti o svojem znanju, katere tudi proti meni ni zatajil, bil je vendar nenavaden mladenič, imel je za svojo dôbo nenavadno obširno in temeljito, strokovnjaško znanje, imel tudi pravo zanimanje za vednost in umetnost, poleg tega pa še železno stanovitnost, s katero bi bil postal lahko velik učenjak in s tem poslavil svojo domovino. O tem sem popolnoma prepričan.

Rajni Frančišek je prezgodnja žrtev svojega hrepenenja po znanju.

V tem ga ne morem nikomur priporočati, naj ga posnema. A posnemanja vredno je njegovo vzorno teženje po vzvišenih stvaréh. Da bi pač mnogi njegovi vrstniki tako umevali idejo domoljubja in delali za narod, kakor rajni Pečar! Znanje in delo, to nas stori velike in narodu pomore do boljše bodočnosti.

Kako lepo se razraste v drevo seme, ki je položeno v prvi mladosti v otroško srce! Jedino le Bog je resnično velik, on je vir resnice, on je svetloba, on moč, on ogledalo vseh vzorov. Vzgojitelji: položite ljubezen do Boga in njegove popolnosti kot živo iskro v mlado srce, v tej ljubezni položite v srce ljubezen do domovine, do znanja, do umetnosti, in doživeli bode najveselejših uspehov.

Ti pa, mili mi Frančišek, uživaj pri Bogu oni mir, ki ga nam tukaj ne dá nobena zemeljska sreča!

Zakaj premineš?

Čez hrib se vleče leno megla siva,
Med drevjem veter šepetá s peresi,
Nebó se za temò oblakov skriva,
Molčé vrtovi, travniki in lesi.

Posekala je cvetje bridna kosa,
Odplavala na jug je truma ptičev,
Pred slano je zbežala svètla rosa
Z vrtov, polja, dolin, ravnin in gričev.

In zopet pust je svet in zopet prazen,
Brez krása, tožna vdova vsa narava.
Pred zimo tesno vlada v nas bojazen,
In kalen nam pogled po zemlji plava.

Minula doba blažene pomladi,
Zakaj premineš hitro, kakor sanja?
Zato li, ker uživamo te radi,
Ker duši nadeje tvoj čas oznanja?

Zato premineš hitro, ker si lepa,
Vonjave, pesmij polna, bujno-rožna,
Ker bedni sužnji večnega smo sklepa:
Vsak hip veselja plačaj ura tožna!

Anton Medved.

Upi in spomini.

Kakó to življenje je bedno,
Nestalno, viharo, minljivo,
Kako to srcé nam je živo,
Nemirno, razburjeno vedno!

Blesteče nas upanje čara,
Pekoč nas spomin naudaja,
In kolikor v upih pomlaja,
V spominih srcé se nam stara.

Anton Medved

Lepi Tonček.

(Povest. — Spisal Podgoričan.)

(Dalje.)

IV.

Petáčeva rodbina v Globoki Dragi je bila stara, poštena in spoštovana in najbrž jedna izmed najtrdnjših v kraju. Razven velike kmetije okoli doma in velikih jelovih gozdov so imeli Petáčevi tudi malin in pilo. Petáčevi so bili pošteni malinarji, jemali so majhno merico in zato so imeli vedno dovolj mleti; pol kraja je prinašalo natlačene vreče v malin, da so težki kameni zamolklo trli noč in dan kleno zrnje. Istotako je praskala pila, ako le ni bilo prevelike suše. V nedeljo in praznikih sta počivala malin in pila. Petáči so rezali največ svoj les, katerega so sekali v svojih gozdih, ali pa so si ga kupovali v grajščinskem gozdu ali pri drugih posestnikih. Plačevali so pošteno in nikakor niso odirali onih, kateri so bili v sili, s prenizkim plačevanjem lesa. Z židi niso kupčevali Petači, ker jim niso zaupali. Rajši so prodajali les kristijanom, dasi včasih ceneje kakor tržaškim židom, ki hočejo z višjimi cenami izpodriniti kristijanske trgovce, da potem svojevoljno narakujejo ceno lesu in bogaté svoj žep.

Oče Petáč, ki je vladal v Globoki Dragi ob času naše povesti, bil je krepek mož pri šestdesetih letih. Njegova postava je bila častitljiva. Bil je precěj visok, širok čez prsi, širokega obraza in sivih las. Njegov glas je donel zavestno, iz očij mu je odsevala prostodušna odkritosrčnost. Z ženo, katero si je bil izbral sam, imel je četrvero otrok, dva sina in dve hčeri. Najstarejši, šestindvajsetletni Luka, je bil namenjen za dom, najmlajši, Tomaž, se je šolal za gospoda, hčeri bi se bili pa omožili, kadar bi se naključilo kaj pripravnega in dobrega.

Nekega popoldné se je oče Petáček sam premetaval s krcelji pred pilo, marsikaterega že zavalil na voz in ga zrezal. Zopet se je znašal s cempinom nad debelim krceljem, ko pride izza vogla duhovnik in se ustavi pri Petáču:

„Oče, ta ne pojde!“ ogovori ga duhovnik.

Petáč ne odgovori ničesar, ampak uprè se, nakrene z vso močjo, da ves zarjavi v obraz, in krcelj se zavalil na voz.

Stari se globoko oddahne in pozdravi duhovnika.

„Še ste junak, Petáč! Mislil sem, da ga ne bode. Kje imate pa fanta, ker se vi s tem ukvarjate?“

„Spi. Rezal je do treh zjutraj. Ker so hlapci v gozdu, moral sem se sam lotiti, da mi ne uide preveč vode zastonj. — Vi, vem, da bi ga takó z lahka ne obračali kakor jaz, pa ste mlajši in krepkejši“, nadaljuje Petáč in zaobrača krlj, da bi bolje ležal pod pilo.

„Ej, oče, res je, kar pravite. — Kaj pa, ako bi šla midva maševat? Kateri bi se sukal hitreje?“

„A menda že vi! — Pri čemer je človek vedno, tega se najbolj privadi.“

Petáč odpre zatvornico, voda zašumi, in žaga začne praskati les. Duhovnik sede na voz, in ko zabije Petáč drugo zagvozdo, prisede tudi on.

„Nù, kako ste opravili?“ vpraša čez nekaj časa gospod.

„Kje?“

„I, nù, pri Molčinu, kaj niste snubili?“

„Nisem še; opomnil sem pač starega, da pridem s sinom.“

„I, kaj je dejal?“

„Dejal? Nič! Menda je zadovoljen. Mudi se nam pa še tudi ne.“

„Vem, da ste še lahko brez neveste, toda Luka je sedaj v tistih letih — nù, saj veste — spozabi se lahko, in kaj bo potem? Vse svoje življenje bi bil omadeževan. Poznam ga, priden in pameten mladenič je, toda na mladino se ne moremo trdno zanašati. Prilika, nesrečen trenutek: izgubljen je, njegovo dobro ime je zapечатeno.“

Pila je odvalila krajevec; oče naravná pilo za prvo desko. Ko sedeta zopet skupaj, povzame duhovnik:

„Molčinova Marjetica je dobro in pošteno dekle, nalašč za vašo hišo. Verjemite, da dobro poznam deklico; bolje neveste vam ne morem svetovati. Dela rada, moli rada in po plesiščih je ni videti.“

„Tudi meni je všeč. Veste, ker vi takó želite, pojdemo pa snubit. Toda jaz še lahko gospodarim, in tudi ona je še pri moči.“

„I, nù! Saj ne mislim, da bi šla takoj na kot. Luko oženite, vidva z materjo gospodarita, onadva naj pa delata!“

„Bog vé, če bodeta hotela?“

„E, e, bodeta že, saj sta pridna otroka! Lejte, ravno sedaj bo pila skozi!“

Petáč naglo seže po kol, zabije zadnjo zagvozdo, zapre vodo, in prva deska je bila odrezana.

„Storíte, kar vam svetujem, bode videli, da je prav!“ pravi odhajajoč duhovnik.

„Pridite skoraj, gospod Valentin, pogovorila se bova še kaj pametnega“, vpije Petáč za duhovnikom, ki odhiti v trg.

Bil je trški kapelan, gospod Valentin Šarabon. Nekaj malo let je kapelanoval v kraju, toda v kratkem času si je pridobil srca, da so ga ljudje ljubili in spoštovali. Kot kmečki sin je poznal kmeta, videl mu je v dušo, vedel, kaj ga boli in kje ga tišči. Pomagal je z besedo in dejanjem, in zato so se ljudje zaupno obračali do njega. V Globoko Drago je gospod Valentin dostikrat prišel, kjer sta se s Petáčem pogovorila marsikaj; ako pa očeta ni bilo doma, razgovarjal se je z Luko ter mu delal družino pri pili. Izprevidel je kmalu, da je Luka dober mladenič, in ker se je bal, da bi kako ne zašel — v Globoki Dragi je prilike vedno dosti — sklenil je pregovoriti Petáča, naj sina oženi. Tudi po nevesti se je bil ozrl, in boljša se mu ni zdela nobena kakor Molčinova Marjetica. Zakaj videl jo je dostikrat in tudi mimo Molčinovega ga je privédla dostikrat pot, da se je lahko razgovarjal z Molčinom in Molčinko.

Ko je gospod Valentin Petáču prvič odkril svoj načrt, bil je Petáč skoraj malo nevoljen. Nespametno se mu je zdelo izročiti že gospodarstvo drugim, ko še sam lahko dela in gospodariti. Gospod Valentin pa le ni jenjal nago-varjati Petáča, dokler se očetu ni zdelo, da bi bilo skoro dobro ženiti Luko. Bal se je naposled zanj, saj je videl, koliko dobrih mladeničev zabrede v nerodnih letih. Délo bi mu bilo težko, ako bi se kdaj ljudje pogovarjali, češ: Petáče je ravno tak! Z Molčinom sta si bila stara prijatelja, zato se mu je zdel svet gospodov tem boljši. Snubit je šel pa vendar težko za sina, ker se je nekoliko bal, da bo moral izročiti vse sinu in sinahi, sam pa živeti na kotu, ko bi vendar še toliko in toliko let lahko gospodaril, ako bi mu dal Bog zdravje. Zato ni Luki kdo vé kolikokrat pripovedoval, da ga bo ženil, in tudi snubit se mu ni nič kaj mudilo. Nekoč je bil vendar nekako sporočil na Molčinovo, da pride po hčer. In ta novica se je brž raznesla po župniji.

Sedaj je izprevidel, da ne more več dalje odlašati snubitve, ker je gospodu Valentinu tako za trdno obljubil, in po vsestranskem preudarjanju in sklepanju se mu je zdelo pač še najboljše. Zató reče v četrtek svoji preljubi zakonski polovici:

„Mati, spêci kaj tečnega! Dobro napotviči in namaži, da mi ne bo treba s sramoto ponujati temu in onemu! Veš, v saboto greva z Luko snubit na Molčinovo, in morda pojde tudi Gropa z nama, ker zna gladko govoriti.“

„Pa menda vendar še ne misliš zares izpreči?“

„Zares! Gospod Valentin so dejali, da prav storim.“

„Če je pa tako, potem pa le pojdi, morda bo res najbolje! — Pokazala bom, da se pri peki tudi mlade ne ustrašim“, pritrди Petáčka, uverjena, da bo vse prav, ker tako hočejo gospod Valentin.

In drugi dan je napekla lepo popotnico. Vshajala je dobro, peč ni bila ne prehuda, ne preslaba, takó, da je bilo vse ravno prav, in res, potvica je bila taka, da se je kar sama topila v ustih.

Popoldne pride Petáčkin brat Gropa iz Javorjev; oče in sin se odpravita, mati jim zaveže potvico, vzamejo nekaj steklenic vina in v mraku prasnejo resni na Molčinovo. Luka ni kazal posebnega veselja, žalosten pa tudi ni bil; branil se ni iti, ker ni bil navezan na nobeno stvar. Ker je bil dober sin, vedel je, da je prav, kar hoče oče. Marjetico je poznal dobro in priznal si je, da jo bo imel rad, da bo dobro živel z njo. Nafantoval se je bil že, in zató mu ni délo težko slovo od norostnih mladostnih let.

Molčinovi so bili nekam zmešani, ko so sprejemali snubače. Zadrega se je videla na vseh obrazih, in Marjetica je bila skoro osupla.

„Kar vsedite se, kar k mizi!“ veleval je Molčin in pogledoval sedaj ženo, sedaj hčer, da bi videl na obrazih, kaj mislita.

Videl je malo tolažljivega.

„Marjetica, kar k Luki prisedi, da se ga boš privadila prej, saj veš, da smo prišli pôte“, pravi ujec Gropa in namigne Marjetici, ki je zardela do črnih las.

„Ej, počakaj, Gropa, nikar jih še sedaj ne vabi skupaj! Časa imata še dovolj“, odvrne Molčinova mati in sama sede k Luki, da je tako rešila hčer, katero je spravilo ujčevo povabilo v silno zadrego.

Petáč odviije potvico in postavi vino na mizo.

„O-ho, mislite, da bi pri nas ne dobili jedi in pijače?“ reče Molčin.

„Vemo, da imate vsega dovolj, toda snubači ne smejo prazni k hiši. — Pij!“

Petáč naliije.

„Na dobro zdravje! Dal Bog dosti blagoslova!“ nazdravi Molčin.

„In sreče v zakonu“, povzame ujec Gropa, opazivši dobro priliko. „Saj vem, da ste uganili, po kaj smo prišli. Po nevesto. Prvemu človeku se ni bilo treba ženiti — menda se tudi ne bi bil znal — Bog mu je kar pripeljal Evo ter mu dejal: tu imaš ženo, vzemi jo, tvoja je! Dandanes je drugače: ljudje si sami izbirajo, snubijo in se ženijo. Ker pa ženini nimajo vselej na pravem koncu glave, snubimo izkušeni možje. Kaj bi še dalje besedičil, lejte, ta je naš ženin — Luka, vesel bodi in nikar se ne drži tako

leseno! — vidite ga, tu je njegov oče in tu sem jaz, ujec ženinov. Zadnji nismo še v dolini, mošnjíček je še vedno poln, in čez Luko ne more nihče nič reči. Zato smo mislili, da bi bilo tudi vam prav, ako stopite z nami v svaštvo, ter nam daste svojo hčer Marjetico, da jo peljemo na naš dom v Globoko Drago, kjer bo gospodinjala in vladala.“

Marjetica zaplaka.

„Nikar ne jokaj, deklica! Tako težko ne bo: uboštva ne boš trpela, delala in počivala boš po svoji volji. — Pijte, mati, na dobro srečo!“ preneha ujec in porine kozarec pred hišno mater.

„Bog daj zdravja!“ napije mati.

„Mislil sem, da se vam ne mudi. Sedaj pa tako nekam vihrate. — Saj ti, Petáč, imaš komaj šestdeset let — in še ne vem, če jih imaš — krepek si še, pa že hočeš pustiti gospodarstvo?“ izpregovori Molčin oprezno.

„Ej, oče, misliš, da bo vedno sam gospodaril? Lej, kolikšnega sina ima“, zavrne ga Gropa.

„Toda mlad je še!“

„Mlad se naj uči, da bo znal star! Saj menda tudi vi ne mislite imeti dekliča vedno doma? — Pij, Marjetica, in vesela bodi! Luka ti bo dober mož, in oče in mati te bodeta imela rada.“

„Zakaj pa vendar tako hitiš?“ vpraša Molčin Petáča.

„I, kaj čem, leta imam, leta, moči me že zapušča, ubijal sem se dovolj dolgo, naj se ubijajo odslej še drugi.“

„Pa bi vendar še nekoliko počakal!“

„Kaj bi govorili sem in tje, brez nog in glave“, odloči Gropa. „Povejmo, po kaj smo prišli. Zvedeli smo, da imate pridno hčer. Vprašat smo prišli, ali jo daste nam. Poznate nas in veste, da se ji ne bo godilo slabo. Kar pametno zinite, pa udarimo.“

Molčin je bil ves zmešan. Kakor je bil zadovoljen s snubitvijo, vendar ni mogel obljubiti hčere. Gledal je sedaj ženo, sedaj hčer, kakor bi prosil pomoči.

„Jej, pa bi še malo počakali!“ odvrne Molčin, ki ni vedel kaj pametnejšega odgovoriti.

Sedaj mu pride na pomoč mati, ki je bila zgovornejša.

„Všeč ste nam, všeč, da si boljših ne moremo želeti. Pa vendar niste prišli o pravem času. Veste, mi ne vemo, kako bi bilo za Marjetičino dušo, ako se omoži. Zato pravim, počakajmo še nekaj časa, da zvemo od svetnika, kako je. — Kaj ne da, Marjetica, da rada vzameš Lukca.“

Deklica zardi še bolj in pobesi oči zaradi prekočljivega vprašanja.

Snubci so pa bili kaj neprijetno iznenaženi. Nadejali so se, da se zvrši vse gladko,

sedaj čujejo pa take čudne izgovore. Petáču se je pa le zdelo, da se samo izgovarjajo, ker nečejo dati hčere njemu, imovitemu kmetu. To se je ponosnemu Petáčevemu očetu kaj za malo zdelo. Luko je bilo sram, ker si je domišljjal, da ga Marjetica ne mara. Ujec Gropa pa poskoči:

„Vi, ljudje, vi ste se še malo ženili, tako vam pravim. Kdaj so še pri snubitvi ugibali o peklu in nebesih? Če bodeta prav živela, prideta v nebesa, ako pa ne, sta pogubljena. Tako je bilo in bo. Ako nam nečete dati púnice, ako imate že drugega, ako smo vam premalo, povejte nam naravnost, zakaj nismo se vam prišli ponujat. O svetniku pa molčite, nobeden vam tega ne pové, niti sv. Ureh niti Urban.“

„Prazni izgovori!“ pristavi Petáč.

„O-ho! Vi nič ne veste!“ odreže se Molčina. „Ali ne poznamo svetnika, Marjetica?“

Snubači se zaničljivo zareže.

„Ženski pravita, da vesta za svetnika“, izgovarja se Molčin ves v zadregi. „Dejal sem jima, da naj sta pametni, toda ne odnehata.“

„Lej, kako sedaj govori!“ ustavi ga žena. „Ali nisi bil tudi ti zadovoljen, da se posvetuje Marjetica s svetnikom?“

Snubači se zakrohota, kar zbode Molčina, da je bil v obraz ves zardel.

„Razlôži jim, da ne bodo mislili, da se izgovarjamo nalašč. Bog vé, da dam rad Marjetico. In vedve vesta, da mi ni dosti za svetnika“, veli Molčin ženi, da odvali tako od sebe vso odgovornost.

Molčinova mati jim pripoveduje o svetniku, kar je vedela in slišala o njem, kar pa snubače ni prav nič prepričalo, ampak jih le še bolj potrdilo v misli, da so si Molčinovi vso stvar lepo izmislili, da lože odbijejo snubače. Petáča je žgalo po vsem životu od jeze in sramote, vsi računi so mu bili prekrižani, nada ga je prevarila. In ko se je še domislil posmehovanja ljudij, ko zvedó o brezuspešni snubitvi, kipelo je vse po njem.

„Vidite, da se ne lažem!“ izpregovori z olajšanim srcem Molčin, ko neha žena.

„Ako se ne, pa mož nisi, ker ti gospodarijo ženske!“ hujuje se ujec Gropa.

„Tudi prav! Prijatelji si ostanemo še vedno!“ reče Petáč na videz prav miren. „Pojdimo, ker ne opravimo nič! Pa nikar preveč ne razglasite!“

Pograbi skoro prazno steklenico, iztoči in vstane.

„Bomo pa naznanili, kaj pové svetnik, in zmenimo se, ako svetnik dovoli“, pravi mati.

„Ni treba! Držite se le svetnika, saj ni sveti Urban, samo Tonček je! Na svetu je tako: kakor človek hoče, tje pride, in kdor se bo pošteno potrudil za nebesa, ne pojde v pekel. O svet-

niku Tončku nam pa niso niti gospod župnik, niti gospod kapelan še nič povedali; tema dvema je treba verjeti, ker sta naša pastirja, ne pa onemu pritepencu.“

Po teh ujčevih besedah se izgubé snubači iz hiše.

Oh, kako se je Petáčev oče hudoval na Molčine in sam nâse, kako je zameril gospodu Valentinu, ker so mu svetovali iti snubit; prijazne besede bi jim gotovo ne bil privoščil! — Najbolj ga je pa skrbelo, kaj porekó ljudje, ko zvedó vse. Ujec Gropa se je pa norčeval iz Molčina, ki veruje vse, kar mu naklatijo ženske. Lukec se je bil pa ravno streznil, zakaj sanjati je bil začel lepe sanje, zapeljive in omamljive. Sedaj pa nakrat nič! — nič! — le nevolja ga je obhajala, ker se vabljuje sanje niso uresničile.

Na Molčinovem je pa med tem hišni gospodar bentil ženske in se bentil, da ne bo več poslušal ženskih, ker ne ukrenejo nič modrega. Spoznal je bil, da je prijateljstvo s Petáčem pri kraju, da najbrž ne bo več tako ugodne prilike za hčer. In očital je hčeri, da uganja bedarije, da ji mati daje potuho, da ji pusti letati po vseh shodih, kamor ni treba.

Zadnje besede so pa vzdramile Molčinovo mater, da je odgovorila:

„Moški ste preveč posvètni; nobene reči ne verujete, mar vam je le denar in blago. Kaj se menite za dušo svojih otrók, ali naj gré v nebesa ali jo pa vrag potorba!“

A mož ji ni ostal dolžan. „Da se ne menim za njeno dušo? Kdo pravi to? Ali jo učim kaj napačnega? To pa pravim, da vsakemu človeku se ne smé verjeti. Ali ni govoril Kristus o krivih prerokih, ki pridejo k nam v ovčjem oblačilu, znotraj so pa volkovi? Kdo vé, kakšen je ta vaš svetnik? Meni se že zdi, da ni nič prida.“

In silno je bil zadovoljen Molčin, da mu je bila prišla tako modra misel o pravem času, zlasti še, ker mu nista žena in hči mogli ničesar odgovoriti.

V.

Izmed glavnih krepostij našega naroda je pobožnost. Tega ne more utajiti nihče; to spričujejo mnogoštevilne naše cerkve, znamenja ob cestah in stezah, spričuje vsaka kmečka hiša, ki ni nobena tako ubožna, da ne bi imela nekaj svetih podob; to spričuje ves narod, ki se v obilnem številu steka v cerkve, zlasti na božjih potih. Nekateri malo misleči olikanci se temu posmehujejo in pravijo, da je to neumnost in da se zaradi tega naš narod ne more meriti z drugimi naprednejšimi in bolj razsvetljenimi narodi. Kdor je pa spoznaval prazna srca tistih naprednih narodov, ki so zavrgli pobožnost v ropotarnico, in videl njih vrvenje za blagom,

njihovo pehanje za uživanjem, ne more jih občudovati, a tudi ne zaničevati, ampak pomilovati jih mora. Dokler bo naš narod tako pobožen, kakor je bil doslej, ni se mu bati ničesar: zmagovito bo odbijal sovražnike, ki mu hočejo odvzeti najlepše svetinje.

Zlasti naše kmečko ljudstvo je pobožno, zraven pa pošteno in preprosto. Misli, da je ves svet dober in pošten; nikogar ne sodi slabo, vsakomur le prerado zaupa. Prav to narodovo stran zlorablajo dostikrat prekanjenci in si jo obračajo v korist. Tak prekanjenec je bil lepi Tonček.

Lepi ali — kakor so mu rekli — sveti Tonček je bil nekdaž nekje na Kranjskem cerkvenik in imel po rojstvu ptuj nemški priimek. V svoji službi se menda ni naučil drugega kakor hlepeti po denarju. Poleg tega je spoznaval slabosti ljudi, ker je imel priliko ž njimi občevati. Šinila mu je misel v glavo, da bi se dala zlasti pobožnost ljudi dobro porabiti. Bil je lepe postave, prijaznega glasú in nekakega omamljivega vedenja. Hitro je znal človeka pridobiti zase. Ko se začneta naša povest, bil je v najlepši moški dóbi, malo nad trideset let star.

Naredil si je načrt, da bo nabiral denarja za samostan, v katerem bi potem živeli pobožni ljudje in Bogu služili. Začel je torej prositi darov — seveda mu ni dal zato nihče dovoljenja —, poleg tega pa uganjati razne stvari, da je ljudstvo bolj ganil in pridobil.

Mnogim našim ljudem včasih ne zadostuje navadno opravljanje in izkazovanje pobožnosti, ampak si želé še kakih prav posebnih vaj in opravil, ker mislijo, da imajo v tem več zaslužnja. Dostikrat se tudi človek naveliča vsakdanjih opravil in naposled si želi premembe. To je vedel tudi Tonček.

Kakor prihaja pred solncem zarja, tako se je naznanjal tudi prihod Tončkov v naše dolenske kraje polagoma od ust do ust, od hiše do hiše, od vasi do vasi. Do zadnjega gorskega selišča se je raznesla novica: „Velik svetnik prihaja!“ Ljudje so postali pozorni, radovedni, upajoč, da pride res kaj nenavadnega, dobrega, kar jim prinese srečo v tukajšnjem in prihodnjem življenju.

In prišel je lepi Tonček ter nastopil kot spokoren puščavnik. Navadno je bil bosonog in le v haljo zavil, ljudem je govoril na srce, naj popuščajo imetje in naj dajejo za samostan. Pravil je, da se mu prikazujejo svetniki in celó Mati Božja.

V nedeljo po razgovoru gospoda Valentina s Petáčem so vrele trume v samotno Cikavo. Marjetica z Marijanko ni bila zadnja. Nič ni bila kaj zadovoljna in srečna. Kakor bi bil

udaril na véliki bistriški zvon, ki se razlega veličastno od gore do gore, tako naglo je zvedela vsa soseska, da Molčin ne dá hčere Petáču. In mnogi so zaradi tega zamerili Molčinu in mu očitali prevzetnost in nespamet, ker odbija takega snubača. Med malo peščico, ki je hvalila Molčina, bila je najbolj vesela Marijanka. Zgovorno je povzdigovala modrost Molčinovega očeta in stanovitnost Marjetičino. Marjetica pa bi bila naravnost rada vedela, ali je prav ali ni, ker je niso stariši dali Petáčevemu Lukcu. Neki glas ji je sicer tajno šepetal, da bi bilo bolje, ako bi bila ostala tako kakor prej, da bi pošteno delala in pridno molila. Vzbujaali so se ji vnovič dvomi o svetosti Tončkovi, a na drugi strani si je mislila, da ji tako zlobno šepeta zapeljivi hudobni duh, ki jo hoče zvabiti s prave poti. Vrh tega ji je očitala vest, da ni držala prisege, s katero se je bila zarotila Marijanki. Zato je bila tako zmučena in razburjena, malodušna in nesrečna.

V žepu je imela dar za Tončka, namreč darilo stare tete, in različne darove od hišnih prijateljev. Te darove je tiščala mnogo let, da jih kdaj prav obrne, a lepša prilika se ji ni mogla ponuditi od današnje. Tudi Marijanka ni bila prazna. V culi je nesla jajca od vsega tedna in še nekaj denarja.

V tihi Cikavi, kjer se je sicer po gostih sencah plazila plaha zver, bilo je danes vse živo ljudstva. Množice so drle od vseh strani v Cikavo in se zgrinjale na travnik sredi gozda. Na sivi skali v senci košatega hrasta je sedel v rjavi halji Tonček; na kolenih je imel razgrnjeno knjigo, oči je obračal kvišku, sklepal in povzdigoval roke in blagoslavljal ljudi, ki so donašali darove ter poklekali predenj. Na rjuhe, katere so bile razgrnjene na levi in desni poleg njega, polagali so ljudje darove. Tu je bilo različno blago in vsakovrstni denarji: srebrni, zlati, papirnati, novi in stari, domači in ptuji.

Svetnika ni motila nobena stvar, molil je in blagoslavljal ljudi, delajoč velik latinski križ vsakemu nad glavo. Ko ni prišel nobeden več, odloži knjigo in pogleda darove. Odlikovala se je zlasti rjuha z denarjem, zato je bil posebno vesel. Nato nagovori množico, ki je čepela in klečala po travi, približno tako kakor pri sveti Ani, le da je šel še korak dalje ter pozval množico, rekoč:

„Dragi bratje in ljube sestre! Božji blagoslov je z nami. Sveto življenje se širi kakor jesenska povoden. Vse spoznava svoje zmote in pregrehe. Vse hiti iznebit se posvetnega blaga in hoče biti deležno nebeških dobrot. Vse sklada za samostan. Tudi vi niste zamudili te prilike, da si zaslužite nebesa. Prosim vas pa, da privêdete sem še svoje ljube prijatelje in znance; razložite jim,

Zimsko veselje. (Narisal Jurij Šubic.)

da z blagom nihče ne pride v nebesa, in povejte jim, da naj darujejo svoje blago za samostan, ki ga zidam vam v korist in Bogu v čast.“

Pohlep za blagom je udušil vse druge občutke. Pozabil je celó na svojo varnost. Pomislil ni, da čim več ljudij bo prihajalo za njim, tem prej ga zaloté zasledovalci in preganjalci. Videl je le denar in blago in poleg tega množico vanj zaverovano, s katero stori, kar hoče, katero lahko ovije okoli prsta, ker gre tako slepo za njim.

Pogled mu zopet splava po darovih in nato po množici, katero si šele sedaj prav razgleda. Opazil je, da se je število skoro podvojilo. Vedel je, da so ljudje danes pričakovali nekaj prav posebnega in da jim je to tudi treba izpolniti. In kaj je bilo? Dal je bil natihoma razglasiti, da se bo prikazala sama Mati Božja.

Ta govorica je šla kakor ogenj od ust do ust. S to novico se je bila raznesla hkrati druga, da svetnika preganjajo, da ga hočejo ujeti, da bo vsak pogubljen, kdor ga izdá ali tudi pomaga izdati. Zató niso mogli orožniki zalotiti Tončka „pri delu“.

Tonček je ljudem govoril še marsikaj o pokori in zaničevanju blaga, kar je bilo samo na sebi resnično in dobro, toda pri njem je bilo samo licemerstvo in dobičkarstvo. Nato je dajal posameznikom odgovore na njihova razna vprašanja. Naposled je prišlo na vrsto zopet bičanje, kar je množico še bolj razdražilo in ji vzelo vso pamet. Tudi Marjetica je ravnala kakor druge. A ni ji šlo v glavo, da bi bilo tako ravnanje Bogu res všeč. Pokora bodi skrita, bodi v domači sobici, ne pa očitna pred ljudmi: tako ji je nekaj reklo. Zadušila je ta glas v sebi in si celo toliko upala, da se je prignetla blizu, hoteč vprašati ga za svet, ali naj se omoži, ali ostane devica.

Kmalu je bila blizu njega, gledala ga, pa zopet povešala oči. Ojunači se in vpraša: „Sveti mož, povejte mi, kaj naj storim, ali naj se omožim, ali naj ostanem tako?“

On ne odgovori ničesar, ampak gleda Marjetico, ki je težko pričakovala odgovora.

Vejevje je zašumelo zaradi vetra, šumelo je pa tudi med ljudmi, da se je svetnik streznil in se navzel ostre resnobe.

„Ti bi rada zvedela...?“

„Kaj naj storim.“

On se zopet zamisli, od strani premotri še jedenkrat deklico, nato vspnè roki in se vrže na tla. Čez nekaj časa pa vstane in pové z vzvišenim glasom:

„Čas še ni prišel. Povem ti drugič in na samem.“

Tonček je izkušal vèsti se resnobno in dostojno, toda vse je kazalo, da se zanima za

Marjetico bolj, kakor bi bilo treba. Prav njegov pogled bi bil lahko odprl ljudem oči, da ni nič svetega v njem, pač pa le preveč posvètnega. A kjer je strast, tam se nič ne vidi in ne sliši, še manj pa misli.

Marjetica torej tudi nocoj ni zvedela ničesar, a upanje se ji je utrdilo, da ji vendar-le pove na samem, menda zato, da ne bo očitno.

„Corruptio optimi pessima“, veli znani rek. Čim boljša je kaka stvar, tem slabša je, kadar se izpridi. Tako je tudi malokatera stvar tako slaba in celó ostudna, kakor napačna pobožnost in praznovernost.

Prav zato nam tudi ne gre beseda iz peresa, da bi opisali, kako je Tonček ljudem pokazal Marijo. Da je bila zlobna prevara, ni treba šele zatrjevati. Med tem, ko se je hudo zvijal in pačil, napovedal je, da pride sama Mati Božja. Nato je vodil ljudstvo v gozd k nekakemu gričku, tu je dal prižgati baklje, in kmalu se je na vrhu pokazala ženska postava. Ubogo prevarjeno ljudstvo je klicalo in se trkalo na prsi, Tonček pa je opominjal ljudstvo, naj nikar ne stopi bliže k prikazni.

Marjetica ni vedela, ali bi verjela, ali bi poslušala svojo pamet, ki ji je pravila, da je bila to samo navadna ženska oseba. V dvomih je hitela domov, ker je bilo temno in je hotela dospeti do Molčinovega, predno bi šli domači spat.

Nekaj dnij potem je primahal trški gospod Valentin v Globoko Drago. Ker je slišal prasketanje pile, zavil je takoj v delavnico, kjer se je nadejal Petáčevega očeta. Gospod je bil zadovoljen, zakaj dobil je očeta, kakor je hotel, samega.

Petáč ni kazal posebnega veselja nad gospodom kapelanom, zakaj ni bil še pozabil sramote, v katero ga je bil zavédel po njegovih mislih on sam. Imel je pa vendar toliko spoštovanja do njega, da je pogoltnil vse žale besede, katere so se mu ponujale. Odkrije se in pokaže gospodu pripravno mesto za odpočitek.

„Nù, oče, kako ste opravili na Molčinovem? Kdaj bo?“ vpraša kapelan, želeč zvedeti o uspehu snubitve.

Petáčevemu očetu se zmrači obraz kakor nebo ob daljnji nevihti; srdito zabije zagvozdo, kakor ne bi slišal vprašanja.

Ko pa gospod Valentin ponovi vprašanje, odreže se razdražen:

„Nič ni!“

„Nič? Zakaj ne?“ začudi se kapelan in stopi pred Petáča. „Zakaj odlašate? Ali mi niste obljubili?“

„Jaz sem vam pač obljubil, toda Molčin vam ni obljubil ničesar!“

„Res je, pa vendar, kako je bilo?“

Gospod prime Petáča za roko in ga prisili, da sede, ker je pila ravno odvalila desko.

„Razložite mi vse, naj se pa med tem nekoliko vode nabere!“

„Veste, sram nas je bilo, ker nismo nič opravili“, začne Petáč nekoliko voljnejši, ko se je poglelo v njem razburjenje, in pové na dolgo in široko, kako se je pripravljaj k snubitvi, kako so šli z Grogo in Luko in kako so snubili.

Gospodu kapelanu se je zdelo pripovedovanje sicer nekoliko preobširno in prepočasno, toda tolažil se je, da naposled le zvé vso stvar. Ko pa je pripovedoval Petáč o ‚svetniku‘, ki je bajè jedini vzrok, da je snubitev brez uspeha, ostrmi in se začudi gospod Valentin, zakaj o tej stvari še ni bil čul besede.

„Kdo je svetnik? Povejte mi še jedenkrat o njem! Kje je?“ vpraša naglo kapelan, ko konča Petáč.

Ta pa se zareži, ker je mislil, da je kapelanu prav všeč njegovo pripovedovanje.

„I, nù, kdo je ‚svetnik‘? Pravijo, da tisti, ki ženske biča, slanino pobira in vzame, kar mu kdo prinese. Posebno moč ima do ženskih, zakaj le njim je bolj znan. Tudi jaz nisem dolgo prav vedel. Odkar sem pa pri Molčinovih tako natelet, pozvedel sem marsikaj od ljudij, ki nosijo v malin. Pravili so mi, kako ljudi za nebesa nabira, kako jih uči, pokori z bičem, prinaša svete ostanke iz svete dežele in iz Rima: v poljsko faro je bajè poslal po neki ženski velik kos lesa, češ da je od Gospodovega križa. Čudim se, da nič ne veste in se za vse nič ne zmenite. Saj bi vendar morali duhovniki najprej poznati takega svetnika!“

In pripovedoval je vse podrobno, kakor je bil slišal, da je gospod kar strmel. Izprva ni gospod Valentin ob vsem pripovedovanju nič hudega mislil, a polagoma se mu je začelo diniti v glavi in prišel je do sklepa, da se nekdo grozovito norčuje iz vsega, ali pa grozovito slepari.

„Ali ga poznate?“ vpraša gospod Valentin Petáča.

„Ne poznam ga, ker se mi ne zdi pametno in prav, da bi lazil po gozdih za takim človekom. Molim lahko doma in pa v cerkvi.“

„Prav govorite, tako je“, pritrdi kapelan in ga popraša še o nekaterih rečeh. Ženitev je prišla popolnoma ob vso zanimivost, zakaj kapelanu je le vrelo po glavi, kar je ravnokar slišal, Petáču pa razgovor o snubitvi itak ni bil všeč.

Gospod Valentin se kar nanagloma poslovi in odhiti po polju. Gretoč je globoko premišljeval, da si še vse pripovedovanje iznova dobro predoči, da more trezno soditi počenjanje jednega človeka, za katerim teka stotina drugih brezglavih. Čim bolj je premišljeval, tem bolj je bil prepričan, da mora zvedeti vse od človeka, ki je bil sam navzoč, ali pa mora iti sam v ista zavetja, kjer razkazuje človek svoja čuda. Gospod Valentin je bil vstrajen dovolj, da dožene, kar je sklenil.

Doma mu njegov župnik ni verjel ničesar in se le norčeval in smejal, češ da je Petáč kapelanu natvezel neumnost. Gospod Valentin pa ni bil tako lahkovoren. Vedel je, da ponosen in pošten kmet govori vsegdar resnico, da si ne izmisli take laži.

„In če bi tudi kaj bilo“, reče mu župnik, „kaj škodi, ako ljudje nekoliko molijo in se vnemajo za gorečnost?“

„Ko bi bilo samo to! Toda, kolikor sem slišal ta človek počenja tudi druge stvari, ki nimajo z molitvijo nič opraviti.“

„Ej, če bi bilo kaj hudega, ljudje bi mi bili povedali précej.“

„Prav to je! Prav zato slutim, da je stvar jako napačna, ker ljudje ne pridejo povedat.“

Kapelan ni hotel dalje siliti v župnika, ker je videl, da mu ni zato dosti mari; sklenil je torej pozvedeti še več in ravnati sam po svoji pameti.

Stvar mu je bila čim dalje jasnejša. Naslednjo nedeljo je imel najlepšo priliko prepričati se, da med njegovimi ovčicami nikakor ni vse v redu. Prej je bila ob nedeljah njegova izpovednica vedno polna, v cerkvi je bilo vedno dôkaj ljudij. popoldne se je kar trlo ženskih, ki so molile rožnivenec ali pa križev pot: a sedaj je bilo malone vse prazno. To ni brez vzroka. Sedaj mu je bilo vse jasno, jasno tudi, kaj bo, ako pojde tako naprej. (Dalje.)

Domotožje.

V pustem dolu, ptujem dolu
Potnik nem in samcat kroži,
Žalno mu je lepo lice,
Po domovju se mu toži...

Duh človeški, duh človeški,
Bedni potnik v solz dolini,
Tebi pa se nič ne toži
Po nebeški domovini?

Mih. Opeka.

Tlačanje.

(Povest. — Spisal Podravski.)

(Dalje.)

III.

Pri Podlesniku je bilo odslej tiho in žalostno. Ne samó, da so izgubili izvrstnega in skrbnega delavca ter morali dôkaj bolj truditi se, da so zmagovali domače opravke, trla jih je velika skrb za Franceta, o katerem niso vedeli, niti kje je, niti, kakó se mu godí. Gospodar je bil čemereren in molčeč; videlo se mu je skoro, kako se stara. Gospodinja je hodila okrog kakor pijana; če je bila le za trenutek sama, kmalu se je zjokala, da je imela oči od joka že vse rdeče. Vzdihovali in jokali sta tudi sestri, toda njuna žalost ni zapuščala sledú, ker brezskrbna mladost kmalu prebolí in pozabi tudi najhujšo nesrečo. Nasproti pa si je preveliko izgubo gnala mnogo bolj k srcu Kosova Lucija, ki je od ónega dné, ko se je Francè poslovil od nje, venela in sahnela kakor vrtnica, kadar se je v njen cvet ugnezdil strupeni mrčes.

„Oj, nesrečna, da sem to doživela“, tarnala je večkrat mati, zastonj se ozirajoč okrog, ali morda ne pride kdo od kod, ki ji prinese kako novico od Franceta. „Imamo domačijo, imamo ljubega kruha, pa toliko prostora vendar nimamo, da bi jedini sin položil nanj svojo glavo ter se odpočil utrujen po noči. Sedaj šele umevam, kakó hudó je bilo v srcu Mariji in Jožefu, ko sta izgubila svojega sina in ga tri dni žalostna iskala. A bila sta vsaj takó srečna, da sta ga v treh dneh našla, jaz pa še tega ne smem pričakovati, ker le Bog sam vé, ali se še kdaj povrne.“ In nov tok solzá zalije njene kalne oči.

„Kaj bi drugega, kakor udajva se v voljo božjo“, odgovarjal ji je oče ter kmalu našel kak izgovor, da se je izgubil iz sobe, kadar je jela žena takó tarnati. Tudi njemu je bilo hudó, jako hudó, pa ker je izprevidel, da druge pomoči ni, udal se je naposled v svojo usodo.

Zima se je bližala z urnimi koraki. Nekega jutra, ko se je zdanilo, ležalo je že naokrog snega skoro do kolena debelo. Ta novi gost je napolnil Podlesnikove z novo skrbjo. Še bolj kakor poprej so se jeli bati sedaj za Francetovo zdravje, ker prepričani so bili, da kot ubežnik ni mogel najti varnega zavetja pred mrazom in da se nemara skriva in prenočuje kje v goščavi in v snegu.

Nekega opoldne dospè v hišo nenadoma grajski sel ter brez daljših ovinkov vpraša po Francetu. Prinesel mu je poziv, naj se v enem tednu zglesi k novačenju v Mariboru.

Mati se je te novice jako prestrašila, ker si je mislila, da je sedaj njen Francè že naravnost izgubljen; ne takó pa oče, ki je že dalj časa pričakoval tega poziva.

„Franceta ni doma“, odvrne kratko in dovolj trdo slugi, ki je položil listek papirja na mizo. „In kar je še huje“, nadaljuje, „je to, da nihče izmed nas ne vé, kam se je izgubil. Le povej gospodu, če ga hoče imeti, naj ga gre iskat, jaz ga ne bom.“

„Vi bodete odgovorni zanj, če ga ne bo v Maribor o pravem času“, odvrne sel ter ošabno pogleda Podlesnika.

„Hvala lepa za to odgovornost“, reče kmet, in sicer dobrodušno lice se mu nabere v gube. „Odslužil sem nad dvanajst let cesarju, plačeval pošteno davke, odgojil otroke, sedaj pa, ko bi si imel na stare dni nekoliko odpočiti, jemljete mi še to jedino podporo. Ali je to pravično? Ker vi ne poznate postave, neče je poznati tudi Francè in rajši je odšel kdo vé kam, nego bi si dal obleči vojaško suknjo. To bi bil že zadnjič rad povedal gospodu grajščaku, pa nisem utegnil, ker ni pustil besede k sebi. Povej mu sedaj to ti in reci mu, da mu bom hvaležen, če mi pové, kje je sedaj moj sin.“

In veliko čudo: sluga se ni razsrdil zaradi teh trpkih, pa resničnih besedij. Dobro je vedel, da govori Podlesnik prav, ter spoznal, kako hudó mu dene, da je izgubil sina. Da bi starčkovu nevoljo nekoliko potolažil, reče mečje:

„Rad vam verjamem, da ste lahko jezni in nevoljni. Pa kaj, ko gospôda neče poznati vaših križev! Name pa se ne smete hudovati, ker moram zvršiti to, kar mîi je naročeno. Sicer pa pomnite, da niste sami, in da je še več takih, katere zadene ta nadloga.“ S temi besedami se sluga poslovi ter odide od hiše.

Ta poziv je bil nova debela kaplja, ki je kanila v kupico bridkosti starega Podlesnika in njegove žene. Dokler še pozivi niso bili razposlani, bili so vsaj dvajsetletni mladeniči pred lovci še kolikor toliko varni. Imeli so vsaj še izgovor, da se hočejo sami zglasiti, kadar bo treba. Ko pa je bil določeni dan minul in se dotičniki niso zglasili, drvili so lovci za njimi kakor za zverjadjó, skrivajočo se po goščavah. Sploh pa je bilo takrat navadno, da, kdor ni bil slep, hrom, grbav ali gušav, ni šel sam k naboru, boječ se, da se mu bodo tovariši posmehovali. Pa še od onih, ki so imeli kako hibo, skrival se je marsikateri po več let pred lovci, trpel

glad, žejo in mraz, prebíl noči brez spanja. Ko so ga naposled vendar-le ujeli in pritirali pred nabor, spoznali so ga za nesposobnega: jezil se je torej sam nad seboj, da je po nepotrebnem prestal toliko strahú in trpljenja.

Sicer pa je bilo le malo takih, katere je naborna komisija spoznala za nesposobne. Ker se je vsakdo skrival, dežela pa je vendar morala oddajati določeno število vojakov, jemali so tudi slabejše, da so jih le dobili. In marsikateri korenjak je pohajkoval sloboden po gorah, njegov slabotni tovariš pa je nosil vojaško orožje. Kar je bilo krepkejših in priletnejših, ti se navadno itak niso dali ujeti. Rajši so se stopili z lovci na življenje in smrt in ali zmagali, ali pa sami obležali. In da so bili še varnejši, zbralo se jih je skupaj večje krdelo, ki so odšli v prav samotni kraj drvarit, samo zato, da lovci niso mogli za njimi. Saj se lovci tudi niso drznili na večje krdelo, ker so imeli dovolj bridkih izkušenj, da je to jako nevarno. Večkrat so namestu ubežnikov privlekli več svojih tovarišev na smrt pobitih s hribov.

K takim drvarjem se je bil napotil tudi Podlesnikov Francè. Vedel je, da bodo njega še nalašč zasledovali, odkar je postal grajskemu valpetu trn v peti. Njegova roditeljica pa dolgo, dolgo nista mogla pozvedeti, ali in kje je našel njen sin zavetje. Priporočala sta ga v molitvah Bogu in njegovemu angelu varihu. Pomirila sta se šele, ko pride nekega dne v vas precèj postaren in suh, toda navidezno še krepak berač ter jo zavije naravnost k Podlesniku.

„Dober dan želim očetu in materi“, reče, ko stopi v sobo, kjer je bila družinica ravno zbrana pri mizi. „Predno vas poprosim darú božjega, povem vam, da me je poslal vaš sin Francè, ki vam po meni sporoča svoj pozdrav.“

„Francè vas je poslal?!“ zakliče iznenajena mati. „Oj — tedaj ste nam kakor poslanec iz nebes! Govorite torej in povejte, kako se mu godí in kje je?“

„Précej vam povem“, odvrne berač ter se jame ozirati po hiši, če nemara ni koga nepotrebnega, ki bi ga poslušal in izdal. „Dovolite samó, da vrata nekoliko močnejše zaprem, ker tega, kje je on sedaj, ni treba da bi vedel vsak človek.“

„Ne bojte se, saj tega nikomur ne povemo“, reče gospodinja ter mahoma prinese beraču nekaj južine. „Mrzlo je, okrepčajte se nekoliko, potem pa povejte, kar vam je naročil Francè.“

Berač se urno prekriža, vzame žlico ter jame slastno zajemati svetlo-rmene žganke. Ko že nekoliko potolaži glad, vpraša gospodarja:

„Ali ste že bili kdaj vrh Pohorja?“

Gospodar mu pritrdi, da je bil in sicer pred več leti, ko je začel gospodariti, in je šel nekateri-krat v Vitanje na živinski semenj.

„Nù, potem vam lahko povem, kje je vaš Francè“, nadaljuje prišlec ter še vedno marljivo sega z žlico v skledo. „Saj vam ne more biti neznan hrib, kateremu pravijo Velika Kapa. Précej pod Veliko Kapo je globoka soteska, zarastena s stoletnim debelim bukovjem. Tam drvari vaš Francè.“

„Ali je sam? Kje pa prenočuje?“ vprašata ob enem oče in mati.

„Kaj še, sam?“ odvrne berač. „Menda jih je kakih dvajset skupaj; štel jih nisem. Sami mladi ljudje, katere je prignala v planino ista nadloga kakor vašega Franceta. Prenočujejo pa v koči, narejeni iz brun, in stradati jim ni treba. Samó zaslužek — ta je pač pičel, ta, ker mnogi radi delajo za hrano, samó da smejo biti na varnem.“

„Tam se jim torej ni bati lovcev?“ vpraša mati.

„Tam so popolnoma varni“, odgovori berač, „ker lovci si ne upajo na-nje. Pa tudi več takih je med njimi, ki so zbežali že od vojakov in kateri se živi za noben denar ne dadó ujeti.“

„Nù, kaj pa je še drugega naročil Francè? Ali morda potrebuje denarja, kaj?“

„Dругega ni naročil nič, samó h Kosu moram še odnesti nekemu dekletu njegov pozdrav. Rekel je, da je vaš bližnji sosed.“

„Ej, potem še res ni pozabil Lucije“, odvrne gospodinja, pobirajoč prazno skledo in žlico. „Le pojdite, le, in povejte ji, kar vam je naročil, saj je ubožica potrebna tolažbe. Tako je shujšala, da smo že vsi v skrbeh za njo. Ko pa še to opravite, pridite nazaj, ker bi rada, da pri nas ostanete čez noč.“

„Prenočujem, kjer me noč zaleze; pa če me le vabite, ne bom se ustavljal. Ni se mi bati lovcev, čeprav večkrat tudi meni ne dadó mirú, ko iztikajo za mladeniči.“

Berač je odšel, a Podlesnik in njegova žena sta se oddahnili. Sedaj sta vedela, da je sin še živ, in kakor je trdil berač, na varnem, da ne strada in ne prezebuje. Po beraču mu tudi lahko sporočita, da ga že kličejo in da se naj odslej čuva lovcev, kolikor more. Ko se je torej berač na noč vrnil, postregla mu je gospodinja, dala mu čedno postelj ter ga še dobro obdarovala za trud, da jim je donesel ono novico.

IV.

Kakih štirinajst dnij pozneje je korakalo po cesti, ki drži od Drave v globel košatega Pohorja, dvajset možakov z debelimi gorjačami v rokah. Bili so lovci. Niso se zmenili za gosto naletavajoči sneg, ki je že do gležnjev visoko pokrival cestno gaz, niti za mrzli veter, ki jim je pihal okrog ušes. Saj takšnega vremena je bilo ravno treba,

če hočejo, da se jim lov izplača, ker v takem vremenu jih nihče ne pričakuje; mraz, sneg in burja pa priženeta mlade ubežnike iz njihovih skrivališč pod toplo streho. Bili so dobro zaviti v kosmate kožuhe in po coklah na nogah si jih spoznal, da tu vodi glasoviti Kašner svojo četo na lov.

Dasi je bilo njih število precejšno, vendar si ga lahko spoznal izmed vseh. Bil je ves zarastel v goste brke, oči so mu zrle takó srpo, da bi se ga bil ustrašil. Mnogo človeške krvi je prelil ali pomagal preliti ta Kašner. Močan je bil takó, da je sam nadvladal in zvezal tudi najkrepkejšega mladeniča, in ker je bila takrat razpisana nagrada 25 gold. za vsakega ubežnika od vojakov, lovil je najrajši te ubežnike. Res, da je včasih tudi njemu predlo in ga je nekaterikrat doletela kaka gorjača, toda za to se ni mnogo brigal, da je le dobil dobro plačilo. Gospôda ga je rada imela, ker ji je marljivo lovil ubežnike; kmetje so ga črtili, ker jim je odganjal najboljše delavce; mladeniči pa so se ga bali kakor ognja, ker so vedeli, da je težavno njemu ulti; nekateri so celó trdili, da je s hudobo v zvezi. Najrajši je imel poleg sebe kakih pet pomagačev, ker je sam veljal za dva; a da jih je imel danes toliko, za to je bil pač poseben vzrok. Obkoljenega s tolikim spremstvom niso ga videli v tej okolici še nikdar.

Ko dospejo Kašner in njegovi tovariši do zidane krčme, stoječe ob cesti, zavijejo vsi brez odloga vanjo. Kašner zahteva zase in za tovariše kar ob enem par bokalov vina. Bilo je opoldne, torej bi bilo dobro tudi kaj prigrizniti. Kruh in vino je imel krčmar pripravljenó, mesa pa ni bilo kuhanega. Če torej hočejo še južinati, morajo nekoliko počakati, da se skuha, rekel jim je krčmar.

„Nü, pa počakamo kako uro, če le ni drugače“, odvrne Kašner ter prvi sede za mizo. „Saj daleč že tako ne more več biti, po noči pa bomo te ptičke zajeli še lože. Če nam ne izpodleti, pa bomo v jedni sami noči zaslužili kakih sto goldinarjev, torej si ga že lahko privoščimo bokal, da nas bo grelo v mrazu.“

„Kam pa ste namenjeni, če smem vprašati?“ pozveduje krčmar, ki ni bil nič kaj vesel teh gostov.

„Iz Vozenice smo, saj nas menda poznate“, odvrne Kašner ter izvleče iz žepa mehir s tobakom in pipo, da si jo natlači. „Zvedeli smo, da se klati v vaši planini nekaj takih ptičev, ki nečejo biti nikomur pokorni; zato smo prišli, da jim nekoliko porahljamo perje. Saj od tukaj že ne more biti več daleč.“

„Vi menda mislite drvarje?“ vpraša krčmar ter nadaljuje: „Oj, do teh je še precěj daleč. Če ste k njim namenjeni, potem je že potrebno,

da se poprej dobro najeste, da jim bodete lože kos. Pravim vam, da drvarji niso strahopetneži in tudi branili se bodo.“

„Da jih le dobimo vse skupaj, drugo nas nič ne skrbi“, odreže se Kašner ter si prižge pipo.

„Kam pa bi šel človek v takem vremenu“, dé krčmar ter odide v kuhinjo naročit, naj jim krčmarica kmalu pripravi južino.

V kuhinji se je žena pogovarjala z ónim, nam že znanim, beračem, ki je bil ravnokar prišel od drvarjev po nekoliko žganja in tobaka. Zagledavši pa toliko ljudij v sobi, ni šel vanjo, marveč v kuhinjo, kjer mu krčmarica takoj pové, kake goste ima.

Ko krčmar zagleda v kuhinji berača, razveseli se srčno, ker je dobil lepo priliko, da sporoči drvarjem pretečo nevarnost. Ko torej prinese potrebnega mesa, ki ga naj žena skuha, pošepeta ji tiho nekaj na uhó, na kar pa gre urno h gostom, ki so že zopet zahtevali vina.

Krčmarica pristavik ognjišču prineseno meso, naloži na ogenj nekaj polén, na to skoči po tobak in žganje, katero ponudi beraču ter mu reče:

„Le urno izpijte, oče, da vas ne bo zeblo, potem pa tecite po bližnjici nazaj k drvarjem in jim povejte, da jih pridejo lovit.“ Pri teh besedah mu še stisne srebrno dvajsetico v roko.

Berač si ni dal dvakrat naročati. Saj mu je že brez tega mrzelo do lovcev. Bržkone pa se je tudi nekoliko bal, da bi se ne zvedelo, odkod je prišel. Urno popije žganje, potlači tobak v malho, naloži vse na hrbet ter jo z urnimi koraki pobriše v hribe.

Med tem so gostje v sobi že zasedli klop in stole okrog dolge mize ter poželjivo vlivali vase dobro vinsko kapljico. Nekateri so odložili kožuhe, toda klobuka nobeden ni snel, češ, saj nismo v cerkvi. Morda so si domišljevali, da so nekaj več kakor drugi navadni ljudje, ker so na lovu. Najbolj ošabnega med vsemi pa se je kazal vodja Kašner, ki je pušil predse goste oblake dima, pil sam in tudi tovariše priganjal, naj ga v tem vzgledno posnemajo.

„Le pijmo ga, saj ga imajo še mnogo v kleti“, dejal je, ko je krčmar prinesel že četrti bokal na mizo.

„Imam ga nekaj, imam“, odgovori krčmar, „in ga tudi rad dam, če ga bodete pošteno plačali. Toda povem vam, kakor smo si tudi dobri, da na račun ne dam nič. Saj vam je menda znana pripovedka o onih dveh lovcih, ki sta pila na medvedovo kožo. Ko sta bila že dobro vinjena, odšla sta v gozd za medvedom. Toda medvedu ni bilo po volji, da bi dal zastonj svojo kožo: ustavil se je lovcema tako, da je jeden težko ubežal, drugi pa si je pomogel

le s tem, da se je potajil in delal mrtvega, ko ga je prišel kosmatinec vohat. Ta je pozneje tudi pravil, da mu je medved pošepetal na uho, naj v bodoče ne pije več na njegovo kožo, dokler on še živ hodi po gorah.“

„Slišali smo že praviti to“, odgovori Kašner na videz razžaljen. „Pa tako daleč še nismo, da bi morali piti na medvedovo kožo. Toliko že še imamo, da bomo plačali, kar tu potrošimo.“ Ob teh besedah seže v hlačni žep ter izvleče iz njega precēj debel mošnjiček.

Krčmar zopet odide v klet, pa to pot ne prinese več bokala, marveč velik steklen vrč, ki je držal bržkone kake tri bokale, ter ga postavi pred Kašnerja na mizo. Nato pa odide pogledat v kuhinjo, ali je kosilo pripravljeno.

Sicer pa, odkritosrčno rečeno, njemu ni bilo sedaj mnogo mar, ali se pripravlja kosilo za četrto ure dalje, ali ne. Saj imajo lovci denar, torej bodo že plačali, če ga tudi popijejo kak bokal več. Čim dalje se zamudé, tem gotoveje sme pričakovati, da bo njih trud zastonj in da se jim drvarji poskrijejo še o pravem času. Da ne bodo čitatelji krivo sodili naših ljudij, opominimo, da takrat niso imeli vojaščine za dolžnost, ampak za prisiljeno stvar. Zato je ravnal po njihovih mislih čisto prav tisti, ki se ji je odtegal.

Stopivši v kuhinjo, ni priganjal žene; le pogledal je, ali bo prinesenega mesa dovolj za toliko množico. Nato jo vpraša, ali je že dolgo, kar je berač odšel in če se ni zbal slabe poti.

„O, ta je že daleč, če je hodil ves čas hitro“, odvrne žena ter gre iskat namiznega prta in orodja.

Ko stopi krčmar zopet v sobo, bili so njegovi gostje v živem razgovoru.

„Jaz pa vam le to pravim, da tega Podlesnikovega moramo dobiti“, reče zapovedovalno Kašner, stresajoč pepel iz pipe ob palec leve roke. „Grajski valpet mi je obljubil posebno nagrado, če mu ga pripeljem; kakó je neki zvedel, kam jo je popihal?“

„Pa kaj je neki krivo, da ga ne more več trpeti, čeprav sta si bila poprej navidezno dobra prijatelja?“ vpraša jeden lovec.

„Zaradi dekleta sta si prišla navskriž“, pojasni Kašner. „Francè se je hotel ženiti s Kosovo Lucijo, kar pa se je valpetu zakadilo, ker si misli, da bo njegova.“

„A kako mu je mogel valpet zabraniti ženitev?“ pozveduje drug lovec.

„Valpet je samo nahujskal grajščaka, in ta mu je zabranil“, odgovori Kašner. „Njemu je to lahko, ker sta si z grajščakom kakor jeden prst. Zato pa ima denar in dobro nas bo plačal, če ga ujamemo. Za drugo se ne brigam.“

„Ali bodeste še pili?“ vpraša krčmar, ko vidi, da tudi oni veliki vrč postaja čimdalje bolj prazen.

„Ne, poprej ne, da dobimo kaj toplega. Čas bi že bil, da odidemo, ti pa le kuhaš in kuhaš, kakor bi imel v loncu same kosti“, reče Kašner ter pogleda po tovariših, češ, pa še vas kateri zini katero!

„Kosilo bo takoj na mizi“, odvrne krčmar ter odide skozi vrata.

In res, čez par minut se vrata zopet odpró, in prikaže se krčmarica, nesoč pred seboj veliko skledo kuhane svinjetine, krčmar pa krožnike, nože in vilice.

„Dobro naj vam tekne in Bog vam blagoslovi!“ pravi krčmar, ko razdeli krožnike in jamejo gostje metati klobuke z glave ter segati z vilicami v skledo. Kmalu je nastal glasen ropot, da sam svoje besede nisi več slišal. Bilo je videti, da so ti gostje zares gladni, ker se jim je tako mudilo. Krčmarica je kmalu odšla, krčmar pa se je vsedel na postransko klop ter jel potihoma številiti, koliko naj zaračuni pripravljeno kosilo. In še predno je doračunil, bila je skleda prazna, gostje pa so tudi že vstajali od mize.

Kašner pokliče krčmarja, plača mu zahtevano vsotico, zapne si kožuh in pozove lovce, da odrinejo. Lovci odidejo šumno, da se je slišalo še dolgo za njimi.

V.

V že znani nam soteski pod hrbtom košatega Pohorja je stala na ravani med debelimi bukovimi panji préprosta, iz brun narejena drvarska koliba. Na jedni strani si videl veliko skladišče bukovih hlodov; pod skladiščem je stala velika počrnjena kôpa, iz katere se je vzdigoval kvišku sivkast dim. Nekoliko na strani je stala na samih stebrih druga koliba, pod katero je bilo spravljeno več vóz dobrega bukovega oglja. Med kolibama pa se je pretakal precēj močan vrec, iz katerega se je dvigala v mrazu lahka sopara.

Dasi je vse to kazalo, da tu bivajo ljudje, vendar ni bilo nikjer opaziti žive duše. Vrata v kolibo so bila skrbno zaprta, zakaj močni zimski veter, ki je rezko pihal v dolino, bril je še ostreje v planini. Sicer pa tako vreme ni bilo primerno za delo, ker nihče ni šel rad izpod strehe, kdor ni bil primoran.

Naposled se vrata odpró, in iz kolibe stopi krepak mlad moški ter, pogledavši naokrog, zavije h kôpi. Tu vzame lopato ter potolče ž njo nekoliko po jedni strani črn omet, nato pa vzame dolgo železno bodalo ter napravi v kôpo nekaj novih lukenj, iz katerih se jame takoj valiti gost

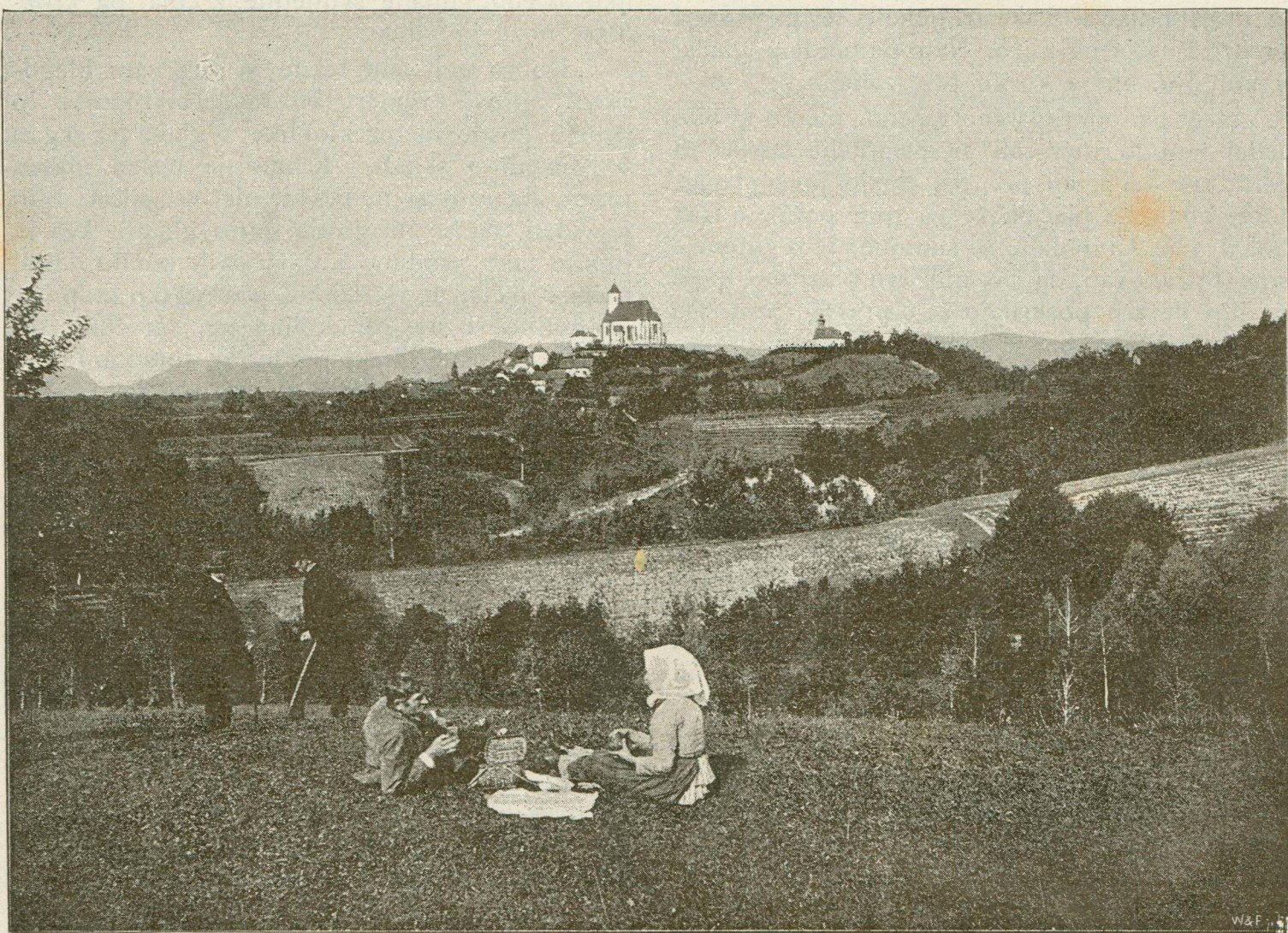
sivkast dim. Potem se s počasnimi koraki vrne h koči.

Predno pa vrata odpre, da bi vstopil, ozre se še po kolovozni poti v dolino, ker se mu zdi, da nekdo prihaja. Zaradi gosto padajočega snega ne more razločiti, ali je to res, ali se moti. Ko pa le gleda in gleda, vidi, da se res nekdo bliža koči. Kdo je neki in kaj hoče? Odpre vrata ter zakliče v kolibo: „Fantje, le po koncu, nekdo pride!“

V koči se oglasi ropot in, kakor bi trenil, prikaže se iz nje tropa mladeničev. Pred vrati

se razvrsté in jamejo pozorno ogledovati bližajočega se prišleca.

Bili so to sami ubežniki, štiriindvajset po številu, ki so se bili odtegnili vojaški suknji. Tu v samoti so čuvali zlato svojo slobodo. Nekaterim so se že široko razprostirale brke, drugim pa je jel šele ravnokar rasti prvi mah pod nosom; bili so mladeniči različne starosti. Tudi svojega znanca, Podlesnikovega Franceta, nahajamo v tropi. Oddaljil se je za par korakov od tovarišev, gledal nekaj časa, naposled pa izpregovori prvi:

Pogled na Ptujsko goro.

„Meni se zdi, da prihaja berač Kolovratnik. Kaj, da se je danes vrnil tako kmalu?“

„Res je“, pritrde mu tovariši. „To je kaj posebnega, da je že tukaj. Kdo bi si bil mislil!“

Ko zagleda Kolovratnik ljudi pred kočjo, pospeši še bolj korake.

„Ljudje božji, ali ste vsi domá?“ zakliče, ko pride nekoliko bliže. „Prinesel sem vam tobaka, kakor ste mi naročili, a žganja nisem mogel nositi, ker se mi je mudilo.“

„O, saj ni bilo take sile“, odgovori jeden, „saj še tudi tobaka imamo za silo. Prav lahko bi vas počakali kak dan.“

„Dragi moji, nič ne bode te čakali“, odvrne berač. „Vzemite, kar je vašega, in skrijte se brž ko je mogoče, zakaj nocoj pridejo lovci.“

Mladeniči se nehoté zganejo, ko začujejo poslednjo besedo. Lovci, nù teh je še bilo treba! Hipoma pa jamejo odmajati z glavami, v znamenje, da ne verjamejo te novice.

„Kdo pa vam je povedal, oče, da pridejo lovci?“ vpraša jeden berača, ki je pred kolibo jel odkladati tobak iz malhe. „Mislim si, da vas je kdo samo nalagal.“

„Kaj bi me nalagal, saj sem jih sam videl!“ odvrne berač nekoliko razžaljen. „Skoro skupaj

smo naleteli pri Rebku, kamor ste me poslali; le toliko, da so se poprej umaknili v sobo. Vseh nisem videl, pa krčmarica, ki mi je prinesla tobaka v kuhinjo, dejala je, da jih je kakih dvajset.“

„Dvajset? Toliko jih navadno ne hodi skupaj. Če so tudi bili, semkaj gotovo ne pridejo“, omeni jeden.

„Pridejo, gotovo pridejo in to še nocoj. V krčmi so povedali, da so namenjeni semkaj k vam, in krčmarica me je prosila, naj urno stečem in vam to naznamim. Celó dvajsetico mi je dala za to. Hotel sem mahnuti sem po bližnici, pa ker ni gazú, moral sem iti po kolovozni poti. Bal sem se, da me ne bi sledili, toda sreča je, da je veter in da vsak korak sproti zamete.“

„Od kod pa so?“ povpraša jeden. „Če ste jih videli, spoznali ste vsaj katerega.“

„Iz Vozenice so, in znani Kašner jih vodi. Ta vas ima na muhi, torej slušajte me in skrijte se! Pa tudi jaz ne mislim čakati tukaj njegovega prihoda, torej lahko noč!“

Po teh besedah oprta si Kolovratnik malho zopet na hrbet ter jo mahne po stranski, na pol zasneženi stezi v dolino. Pot je bila res zeló slaba, toda do prvega kmeta ni bilo posebno daleč.

Mladenci so stali pred kolibo kakor okameneli, in dalje časa ni nobeden izpregovoril besedice. Posebno je bil iznenajen Podlesnikov Francè, ki je sedaj prvikrat okušal strah preteče nevarnosti. Domislil si je tudi, da so morda lovci po njegovi neprevidnosti zvedeli zanj in za to skrivališče, kjer so bili doslej popolnoma varni. Pa tudi ni bilo časa, da bi bili dolgo premišljevali, marveč trebalo je hitro skleniti kaj odločnega.

„Kaj nam je sedaj početi?“ povprašajo drug drugega čez nekaj časa, ko jim je berač že izginil izpred očíj. Ker pa sneg le ni nehal padati, stopijo vsi drug za drugim v koč, da to stvar nekoliko prerešetajo.

„Hm, dvajset jih je samó“, pravi jeden, ki je bil najbolj zarasten med njimi, „to še ni preveliko. Pred temi ne bomo bežali, ker tudi nimamo kam. Jaz bi svetoval, da jih počakamo in se spoprimemo ž njimi.“

„Jaz tudi tako mislim“, pritrde nekateri drugi. „Če nas preženejo od tod, bomo drugodi še manj varni. Tudi nas je precèj in vrhu tega sami mladi ljudje, torej se z lepa ne damo ugnati. Kaj za to, če je tudi Kašner med njimi; bo vsaj jedenkrat tepen, če še ni bil.“

„Čujte me, tovariši“, omeni tretji, ki je bil že na prvi pogled videti jako premeten, dasi je doslej le molčal, „tako-le napravimo: Posekajmo mlado, šibko bukev in nastavimo jim lok, da jih pobriše nazaj, od koder so prišli. Če so se

količkaj pomudili v krčmi, imamo še za to dovolj časa. Če š, to samo ne bo pomagalo, pa jim z gorjačami nastružimo hrbtišča.“

„Ta je pač najpametnejša“, pritrde vsi jednoglasno ter se nemudoma spravijo na delo. Dva vzameta vsak svojo sekuro ter odideta naprej proti bližnjemu bukovemu gozdu, tovariši pa za njima.

Kmalu na to se začuje v gozdu odmev sekire, in čez kratko se je mlada šibka bukev zagugala ter padla s hruščem na tla. Drvarja ji kmalu odsekata redke šibke veje, na kar jo tovariši dvignejo na rame ter odnesejo proti kolibi.

Tu, na robu ravani, vtaknejo njen debelejši konec med dva blizu skupaj stoječa bukova panja, tako, da je deblo ležalo preko gaza; jeden mladenič prinese dolgo vrv, katero zadrigne na tanjši konec, in s pomočjo tovarišev jame napenjati ta grozovitni lok. Vrv, segajočo do kolibe, vtaknejo skozi špranjo ter napnó lok, kolikor se je dalo brez nevarnosti, da jim ne počí. Nato pa pripnó vrv z zagozdo, pokrijejo lok z mehkim snegom in past je bila nastavljena. Ko je bilo narejeno, zasmeejo se tovariši iz vsega grla nad to umno napravo.

„Sedaj pa naj le pridejo“, omeni jeden, „če hočejo popadati kakor muhe. To pa vem, da jih tako prijazno še nikjer niso sprejeli. Le toliko moramo počakati, da pridejo dovolj blizu; tedaj naj jeden mahne s sekuro po vrvi, in kar frčali bodo v dolino. Če pa kateri še ostane, temu pa že na drug način pobrusimo pete.“

„Bog te živi, Luka, da si si to izmislil!“ zakličejo drugi ter obstopijo tovariša, ki je nasvetoval to napravo. Ta si zadovoljno pomane roke v znamenje, da mu je jako všeč ta pohvala.

„Samo gorjač ne smemo pozabiti“, zabičuje nekdo, „pa takih, da se jih bodo dobro prijelo. Sekire bi bile nekoliko preostre, ker sicer bi utegnili imeti jutri preveč mrličev. Ti bi nas potem hodili strašit.“

Tudi so sklenili, da nocoj ne bodo kuhali večerje. Lovci naj bi mislili, da jih zaloté v spanju. Samó nekaj slanine ali sira naj prigrizne h kruhu, kdor je lačen, nato pa se tiho vležejo, pričakujoč napada. Sreča, da so tako dobro pripravljeni nanj, da se lahko že sedaj smejejo in radujejo zmage.

Zaradi goste megle in padajočega snega se je jelo kmalu temniti; vsa okolica se je zavila v meglo. Na noč sta veter in sneg nekoliko prenehala, da je bilo móči paziti in zagledati vsak črni bližajoči se predmet že v daljavi. Zadovoljni in s koprnečim srcem poležejo drvarji po svojih ležiščih; samo dva sta se nastanila pri vratih ter čuvala. Toda spanec je bežal od njih, ker v takem položaju nihče ni želel počivati.

(Dalje.)

V d o v a.

Bil svojédobno je nekje
V zakonu srečen pár,
Kot jedno bili srci dvé,
Ljubeči se vsikdár.

A čuden je usode meč,
Da trga in morí,
Kjer vidi, da ljubav preveč
V ljubimcih plamení.

Presrečni ženi blede smrt
Pobere jej možá,
In srečni zakon je razdrt,
In strt je slaj srcá...

Kedó popisal bi gorjé,
Ki vdovo mlado trè;
Kedó seštel bi vse solzé,
Ki v njih srcé jej mrè?

Pokleka tje na novi grob
In sklepa tam roké,
Utrgati se v njej če drob,
In puli si lasé:

„Oh on, ki ga ljubila sem,
Je sred mrlíških vrst,
Prerano ga zgubila sem,
Zdaj kríje mi ga prst.

Oj, tega več na svetu ní,
Da mislila bi nanj,
Da bi premotil mi očí,
Da marala bi zanj!“

Utešiti ni vdove moč,
Poskusi so zamán,
Vzdihuje, tarna noč na noč
In joče dan na dán...

A pevec je nekje sloveč,
Ki sladko peti zná,
On scelil že je s petjem več
Skelečih ran srcá.

Nesrečna vdova tudi gré:
„Ozdravi me, poét!
Potrla toga je srcé,
Umrí je zame svet.

Umrí mi mož — umrlo vsè —
Ž njim bil je sladek raj,
Brež njega pa me peklo žgè;
Imaš li leka kaj?“

„Sirota, to je huda bol,
Zdaj zate leka ní;
A pridi mi čez leta pol,
Morda se kje dobi!“

Obupno vdova ide proč,
Solzeč se in ihteč —
Ostane pevec čakajoč
Pol leta, malo več...

Ne čakaj vdove več, poét,
Že zdravo je srcé;
Če ti ne zlečiš, zleči svet —
Glej, od poroke gré!...

Anton Hribar.

Črna gora ali Ptujška gora.

(Spisal *Fr. S. Lekše.*)

(Konec.)

Da je dobil l. 1615. ljubenski jezuitski kolegij našo cerkev, to sklepam iz tega, ker je prilepljena pri nogah Marijinih lesena podoba jezuitova, ki ima imenovano letnico. Tega leta so tudi nehali „višji kapelani“ — supremi cappellani — kateri so opravljali službo božjo, celo dušno pastirstvo, in nastavili so mesto njih vikarje. Ti so bili namestniki jezuitov, kateri so bivali na Ljubnem na Górenjem Štajerskem. Ne dá se namreč dokazati, da bi bili jezuitje kdaj tukaj stanovali in imeli svoj novicijat, kakor se navadno govori. Vikarji so bili podrejeni župniji sv. Lovrenca vse do l. 1786.; tega leta pa je Gora postala samostalna župnija. Vikar je stanoval v stolpu, kateri še sedaj stoji. Poprej so bili trije, in visok zid je obkroževal cerkev. Za župnika Ant. Križmaniča l. 1814.—1832. so podrli zid na severni strani z obema stolpoma. Ljudje še pomnijo to. Kakor kaže lega in je pričalo do najnovejšega časa zidovje, služila je Gora našim prednikom v tabor. Okolico njeno je teptalo večkrat turško kopito.¹⁾

¹⁾ Glej: „Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Spisal Matej Slekovec. V Mariboru 1885.“ Str. 124.

Kar dela Goro slovito in imenitno, to je romarska cerkev, velika stara božja pot, in pa zaupanje do Marije. Nahaja se namreč tu in tam stara podoba iz l. 1660., posneta po glavnem oltarju, kakor sem ga opisal. Na okrog pa ta podoba kaže čudovita ozdravljenja, katera so si izprosili pobožni ljudje od Marije. Kmalu, ko so dobili jezuitje cerkev, začeli so zopet dohajati ljudje k Mariji na Goro. Na tisoče jih je dohajalo s Hrvaške in Slavonije, in da za tema ni zaostajal slovenski Štajer, umevno je samo ob sebi. Tudi sedaj še dohaja na tisoče pobožnih duš iskat pomoči in tolažbe pri naši ljubi materi Mariji Gorski. Tu vidiš Poljanca in Haložana, kakor tudi pobožnega Goričana (t. j. Slovenskih goric prebivalca), Zagorca in ponižnega ogerskega Slovenca in Slovenko iz Medmurja v svoji nošnji. Največ pride teh-le na šesto nedeljo po Dúhovem: tedaj pride v saboto že zvečer cela procesija romarjev tudi iz Loč, iz zgorenje Dravinjske doline. Zato se tudi imenuje ta nedelja „ločka“ ali pa navadneje „žegnanska nedelja“. Najbrž je bila šesto nedeljo cerkev očiščena krive vere luterske in na

novo posvečena. Največji shod je pa 2. malega srpana, na Obiskovanje Marijino. Tačas kar mrgoli ljudstva, res, kakor pravi latinsko poročilo, kakor velika vojska je ljudij na hribu, „colli Mariano planitiem ad instar exercitus occupant“. Drugih shodov ne bom omenjal, kakor tudi nesreč ne, katere so zadele Črno goro, marveč, predno se od nje ločimo, potrudimo se po 75 stopnicah v zvonik, s katerega se nam ponuja zares krasen razgled. Ob lepem jasnem vremenu nehoté vzklikneš z našim pesnikom Gregorčičem:

Kedo bi pač se ne zavzel
O čaroviti tej lepoti?
Kako naj duše čut vesel
O čudu tem se ne poloti?

Naš črnogorski pesnik I. Turkuš lepo opeva ta razgled: Oko

... pred sabo zré na sagu divne slike,
Vasi in mest i trgov mozaike;
Prirode krasne kipe veličastne.
Med rekama Dravinjo in Polskavo,
Ki kakor dva srebrna pasa v solncu
Se svetiti, mej travniki vijoč se,
Da konečno deroča mati Drava
V naročje sprejme trudni svoji hčeri:
In kakor pred kraljico na prestolu,
Leži jej pred obnožjem sag prekrasen,
Ki od Konjiških gor do Maribora
I preko Ptuja staroslavnega
Do Hrvatske nam bratske zemlje sega.
Goric Slovenskih holmiče prijazne;
Od se na levo motri Pohorje,
Od Gorotana mej do Vinice,
Donačko Goro, Boč in Haloze,
Obsejani z zvoniki i gradovi,
Kletmi i hišicami i hramovi.

Kdor je bil kdaj na Črni gori ter gledal ta razgled, pritrdi pesnikovim besedam. Le poglej Ptujško polje, katero se sedaj razgrinja pod teboj! Lepšega ne vidiš, kakor je to polje pomladi. Preko Cirkovec proti Mariboru ugledaš sv. Urbana, kateri kakor labod sedi na svojem hribčku in se ozira po Slovenskih goricah. Njemu na levo pa se blišči cerkvice sv. Križa. Na desno, dve uri hoda od Maribora proti severu se ti nasproti smeji sv. Peter s svojimi vinogradi in s podružnico Matere Božje na Gori. Glej malo više na desno! Bela cerkev sv. Barbare, obkrožena z belimi hramovi sredi vinogradov. Visoko nad Dravo od severa pa te pozdravlja z belo cerkvijo stari grad Kačjak, — Vurberg, sedež nekdanjih naših zoprnikov, Stubenbergov. Čez Ptujško polje preko Hajdine, iz katere¹⁾ je jahal

¹⁾ Glej: Slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred. Sestavil dr. Jakob Sket, str. 19.

nemški pesnik Wolfram iz Eschenbacha v Rogatec, kakor nam popisuje v svojem Parcivalu (1210), gledaš stari grad ptujski s staroslavnim Ptujem, sedežem škofa Viktorina.¹⁾ Lepše ga od nikoder ne vidiš kakor s Črne gore! Na jutranji strani ti uzrè oko preko domače podružnice sv. Lenarta nizko pri Dravinji svetega Vida, in preko Drave na levo njemu nasproti sv. Marka, od katerega malo više proti Ptuju stoji grajščina Dornava. In če gledaš za deročo Dravo, ki tu leno vali svoje valove, vidiš, kako se na desno vspenja na skalovju že za Turkov in Sekeljev znani grad Borl²⁾, last Wurmbrandova. Dalje za njim pa se o večernem solncu blišči zavrčka podružna cerkvice Matere Božje. Na levi strani se belí Velika Nedelja in dalje proti Ogerski mesto Ormož. Takoj za njim pa se nasproti ozira Hum (Holm), kateremu na levo si slavnoznane Ljutomerske gorice roko podavajo s Slovenskimi goricami. Proti jugu se razgrinja Dravinjska dolina z belo cesto iz Poličan preko Manjšberga v Rogatec in čez Črno goro na Ptuj. Tu s cerkvišča ugledaš ob cesti lepo hišo pesnika domačina I. T. Turkuša in na levo, preko razpadlega gradú Monsberga, gradič Hamer, last ptujskih minoritov. Na desno, ob cesti proti Poličanam, stoji na videz lepi grad Stattenberg. Na levo pa od vshoda proti zahodu zaokrožujejo Dravinjsko dolino zelene Haloze, obrastle z vinsko trto in malo bukovjem, pa ozaljšane z belimi hišicami in dvema cerkvicama sv. Janeza (Janža) in sv. Bolfenka. Preko zelenih Haloz se vspenja visoko proti nebu Donačka gora. Njej na desno proti zapadu obžaluje s „črno kapo“ Boč svoj zeleni nakit ter se milo ozira na svojega zelenega soseda Pohorje, kateri z belo cerkvico sv. Ariha gleda po Dravskem polju in ob svojem vznožju čuva Hausambacher, Hoče, Slivnico in obe Polskavi z lepimi belimi hišami in krasnimi gradiči. Ko se obrneš na levo proti jugu, glej, daleč tje pred teboj kipé v nebo Solčavske planine; Kozjak in Obir se ozirata vate; cerkev sv. Uršule na visokem Plešivcu sedi kakor bela gos. — Zares krasen razgled! Gledaš in gledaš, pa se ne nagledaš. V jutru pa, kadar megla pokriva Dravsko polje in zreš s Črne gore po širnem polju, misliš skoro, da imaš pred seboj morje.

Glej, taka je naša domovina, mila nam slovenska zemlja!

Ne smem pa pozabiti gorskega trga, ki je pod cerkvijo. Seveda ni trg tako velik, kakor smo jih navajeni videti po naši Sloveniji. Prebivalcev je sicer malo, vendar imajo gotovo že

¹⁾ Glej: „Sv. Viktorin, škof ptujski“ itd. Dr. M. Napotnik.

²⁾ Nemški „Ankenstein“. Slika je v knjigi „Oesterreichisch-Ungarische Monarchie“. — Pis.

od leta 1578. čast, da so tržani. Od koga je dobila Gora te pravice, ne vem. Samo to omenjam, da ima iz l. 1696. slovensko prisego, katero je zapisal župan Janez Mihael Gigler. Bil

je torej slovenski trg in slovenski je še sedaj, ker vsi prebivalci tukaj kakor na okrog so sami Slovenci. Dobrega srca so ti naši „Črnogorci“, zato jim želimo sreče in blagoslova v pozne rodove.

Huda ura.

(Spisal dr. Jos. Križan.)

Kdo že ni sam izkusil, natočivši si po letu pri studencu v kozarec hladne vode, kakó se je kozarec orosil na zunanji strani? Kaj je vzrok temu? Vzraku so ob vsaki toplini vodeni sopari. Ti sopari so se ob kozarcu z mrzlo vodo ohladili in zbok tega so se zgostili v kapljice, katere se na kozarcu vidijo kakor rosa. Čim toplejši je zrak, tem več sopare ima lahko v sebi. Ko se pa toplota zniža, tedaj se vodeni sopari zgoščujejo v kapljice. Ako voda vrè, preminja se v vodeni par. A ker med soparom in parom ni razločka, zato se navadno vsaka izprememba vode v zračno stanje imenuje parenje ali hlapenje.

Vsi mokri predmeti na površini zemlje, posebej pa voda v rekah, jezerih in v morju, izhlapujejo sopar na svoji površini. Voda se izpreminja sicer ob vsaki toplini v vodene sopare, toda mnogo hitreje v večji toplini nego mrazu. Ako se z zemlje dvignejo vodeni pari in pridejo v hladne zračne plasti ali v tako ozračje, ki je že nasičeno z vodenim soparom, tedaj se izpreminjajo v vodene mehurčke ali v vodene kapljice. Ako se vodeni pari na zemeljski površini izpreminjajo v vodene mehurčke ali v vodene kapljice, nastane megla. Ako se ta izprememba vrši v zračnih višavah, tedaj nastaja oblak.

Ko sem pred nekoliko leti korakal na vrh gore Ivanjščice, videl sem ob njenem podnožju, kakó je vrh pokrival oblak. Ko sem pa za nekaj ur stopil na vrh, uveril sem se, da je okrog njega gosta megla.

Morda vprašáš, ljubi čitatelj, kako je vendar to, da vodeni mehurčki plavajo v zraku in ne padajo na zemljo, saj so težji od zraka? Vodeni mehurčki so težji od zraka in zato tudi padajo na zemljo, toda padajoč na zemljo, zadevajo na veliko oviro v zraku, ker imajo veliko površino. Baš to je vzrok, da padajo jako polagoma, in razven tega jih veter lahko s seboj odnaša, ker imajo veliko površino in malo težo. V popolni tišini bi ti vodeni mehurčki vendar naposled padli na zemljo, četudi le polagoma; oblak bi se moral izpremeniti v meglo. Toda to se ne dogaja in sicer zato ne, ker padajoči vodeni mehurčki pridejo v toplejše zračne plasti, katere še niso z vodenimi pari nasičene, in tukaj se zopet premené v vodene pare. Prav po tem se

stvarjajo oblaki sami po sebi: na dolnji strani se premenjajo vodeni mehurčki v vodene pare, na gornji pa se z zgoščevanjem vodenega para narejajo novi vodeni mehurčki.

Ker se delajo oblaki na razne načine, kakor tudi zaradi tega, ker gredó vodeni mehurčki z vsakim najmanjšim zračnim gibanjem, in slednjič zaradi različne višave in razsvetljave po solnčnih žarkih imajo oblaki različne oblike. Howard razlikuje te-le glavne oblike oblakov: 1. kodrasti ali čopasti oblak (cirrus); 2. kôpasti oblak (cumulus); 3. plasteni oblak (stratus); 4. deževni oblak (nimbus).

Oni beli oblak, kateri pokriva modro nebo kakor nekaka mreža, ki ima obliko perja, ali kodrov, ali čopa, imenuje se kodrasti oblak; tudi ima obliko pahljače, včasih proge. Ta oblak ostane dolgo na enem mestu ter je v največjih višavah in sicer po Kämtzu 6500 metrov. Ta oblak se ne naredi iz vodenih mehurčičev, ampak iz tankih ledenih iglic, zato se tudi imenuje ledeni oblak. Zey razlikuje te-le vrste čopastega oblaka: a) navadni ali repati pahljač, b) čvežnati pahljač (cirro-filum), c) mrežasti pahljač (cirro-velum); d) pernati pahljač (cirro-nebula) in slednjič e) ovčji pahljač (cirro-granum). Mrežasti oblak se prikazuje po lepem vremenu najprej na nebu in se čisto v ozračju razprši ali se pomnožen z vodenimi pari preminja v druge oblake.

Kôpasti (cumulus) nastane v višavi 1896 do 6320 m iz gostih temnosivih parov, kateri so zbrani v okroglih kupih ter se nam zdijo, če nanje solnce sije, kakor snežne gore. (Podoba str. 53.)

Plasteni oblak (stratus) je iz belih vodenih parov, kateri v podobi nekakih plastíj ali vrst plavajo v zraku. Ta oblak opazamo nad jezeri, rekami, potoki, travniki in po vseh takih krajih, kjer se voda preminja v par in tudi hitro prihaja med hladen zrak. Ob solnčnem zahodu vidimo te oblake v najlepših barvah.

Iz nobenega omenjenih oblakov ne dežuje tako dolgo, dokler ima svojo glavno podobo ali obliko. Toda te glavne oblike se čisto hitro preminjajo. Howard imenuje te premembe: cirro-stratus (čopasto-plasteni oblak), cirro-cumulus (čopasto-kôpasti oblak), cumulo-stratus (kôpasto-plasteni oblak) in nimbus (deževnik). Jug pre-

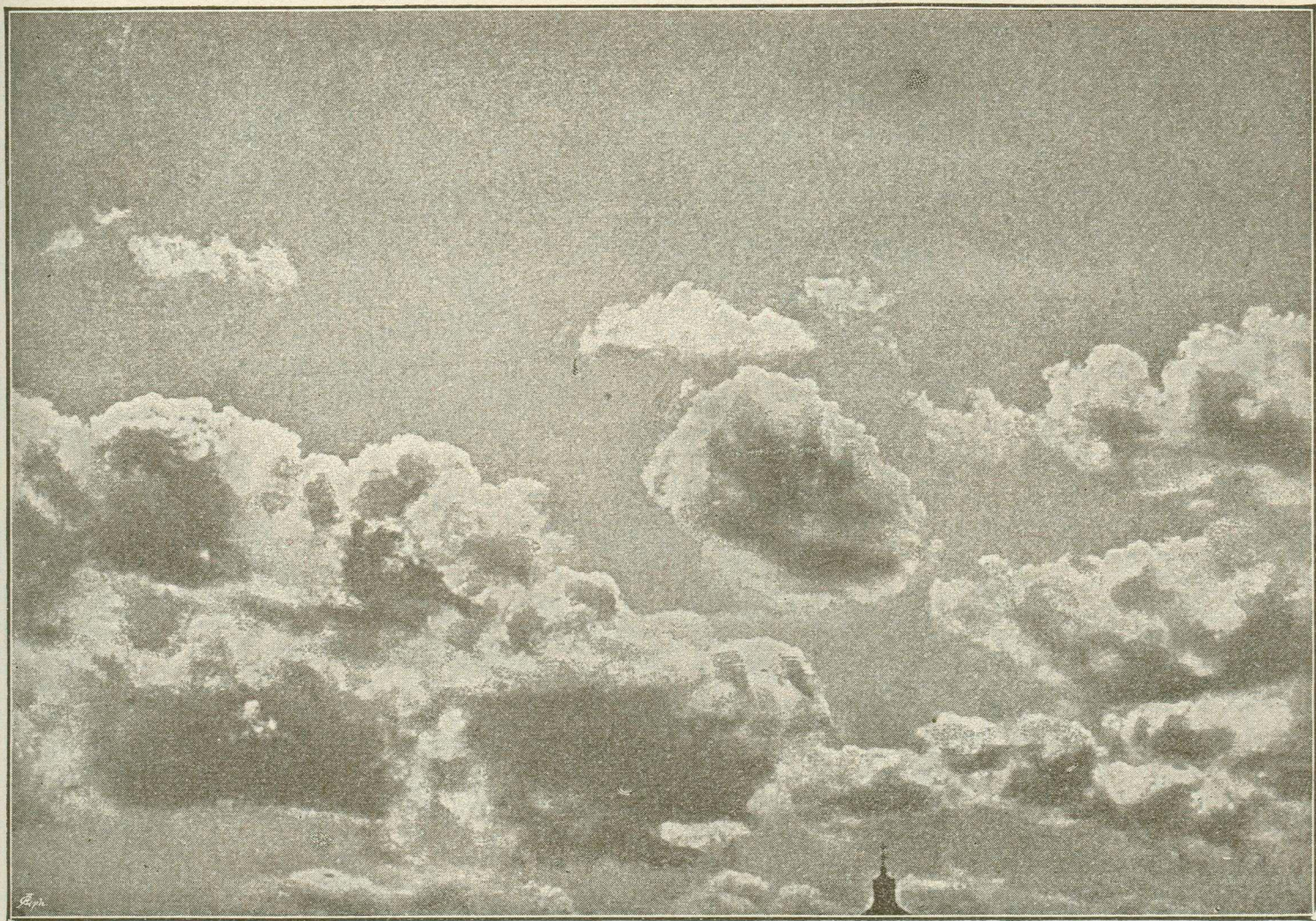
minja čopasti oblak v plasteni, ako je v zraku dovolj vodenih parov. Ta oblak se nam kaže v dolgih plastéh, ki so pomešani z mrežastimi oblaki. Polagoma se preminja ta oblak v deževni oblak (nimbus). Prav takó se preminja čopasti oblak v kôpasti oblak.

Ako je v višavi, v kateri se je razvil kôpasti oblak, dovolj vodenih parov, tedaj se kupi hitro premené v plastene kupe (cumul-stratus) in taki oblaki se preminjajo v deževnike, ako je zrak v tej višavi sit vodenih parov.

Viharni ali hudourni oblak nam je najnevarnejši in zbok tega se ga najbolj bojimo. Da

se naredi hudourni oblak, v to vpliva tako močno kraj, da je njegova oblika odvisna od kraja. Zato je oblika hudournega oblaka drugačna na morju, drugačna v ravnini in drugačna med gorami. Beccario trdi to-le: Kadar se pokažejo na nekem kraju na nebu gosti temni oblaki, ki imajo goste in krive obrise kakor vrhovi visokih gorá, ako se potem ti oblaki naglo vzdigujejo in je vedno manj njih obrisov, ker se posamezni oblaki zlivajo v jedno celoto, tedaj vedi, da se bliža hudourni oblak.

Dné 13. majnika l. 1894. na binkoštno nedeljo sem opazal hudourni oblak. Okoli pol

Kôpasti oblak (cumulus). (Iz opazovanja na vatikanski zvezdarni l. 1893.)

dveh popoldne so se dvigali na južni strani Varaždina temni oblaki. Ko sem jih začel opazati, bili so še jako daleč, in zaradi visokih hribov sem videl izpočetka samó temen oblak, kateri se je v obliki nekakega jeza gibal semtertje nad vrhovi hribov. Za tem temnim jezum, v katerem so se oblaki zgoraj preminjali v različne kupe, zdolaj pa se vrstili v temne plasti s sivimi obrisi ali robovi, sledil je še temnosiv gladek oblak, kakor kaka ledena ploča. Z Dravske ravnine se je upiral močen sever jugu, kateri je gonil oblak proti Varaždinu, in to je bil vzrok, da se je hudournik gibal le polagoma in da je

svojo pot dva kilometra pred Varaždinom obrnil proti severozapadu. Ta borba med vetrovoma je povzročila, da se je oblak pretrgal, in tudi to, da je toča več nego jedno uro padala po vsej župniji sv. Ilija in po Vidovski župniji ter popolnoma uničila vinograde in polja.

V hudournem oblaku so znameniti še razni čopasto-kôpasti beli oblaki na spodnjem delu. Opažal sem jih v omenjenem jezu.

Hudourni oblaki so, kakor je prvi opazil Klein, v naših krajih po debelini jako različni. Od debeline hudournih oblakov je odvisna njihova barva.

Toda ni samo oblika hudournega oblaka znamenita, ampak znamenita je tudi višava njegova.

Višava hudournega oblaka je jako različna. Dné 26. vel. srpana l. 1827. je bil v Admontu ¹⁾ v gorenji Štajerski hudourni oblak samó 29 m nad zemljo in ta oblak je bil samó 9 m debel. Nad tem oblakom je bil drugi 778 m visoko in blisek se je navadno sprožil iz dolnjega v gornji oblak.

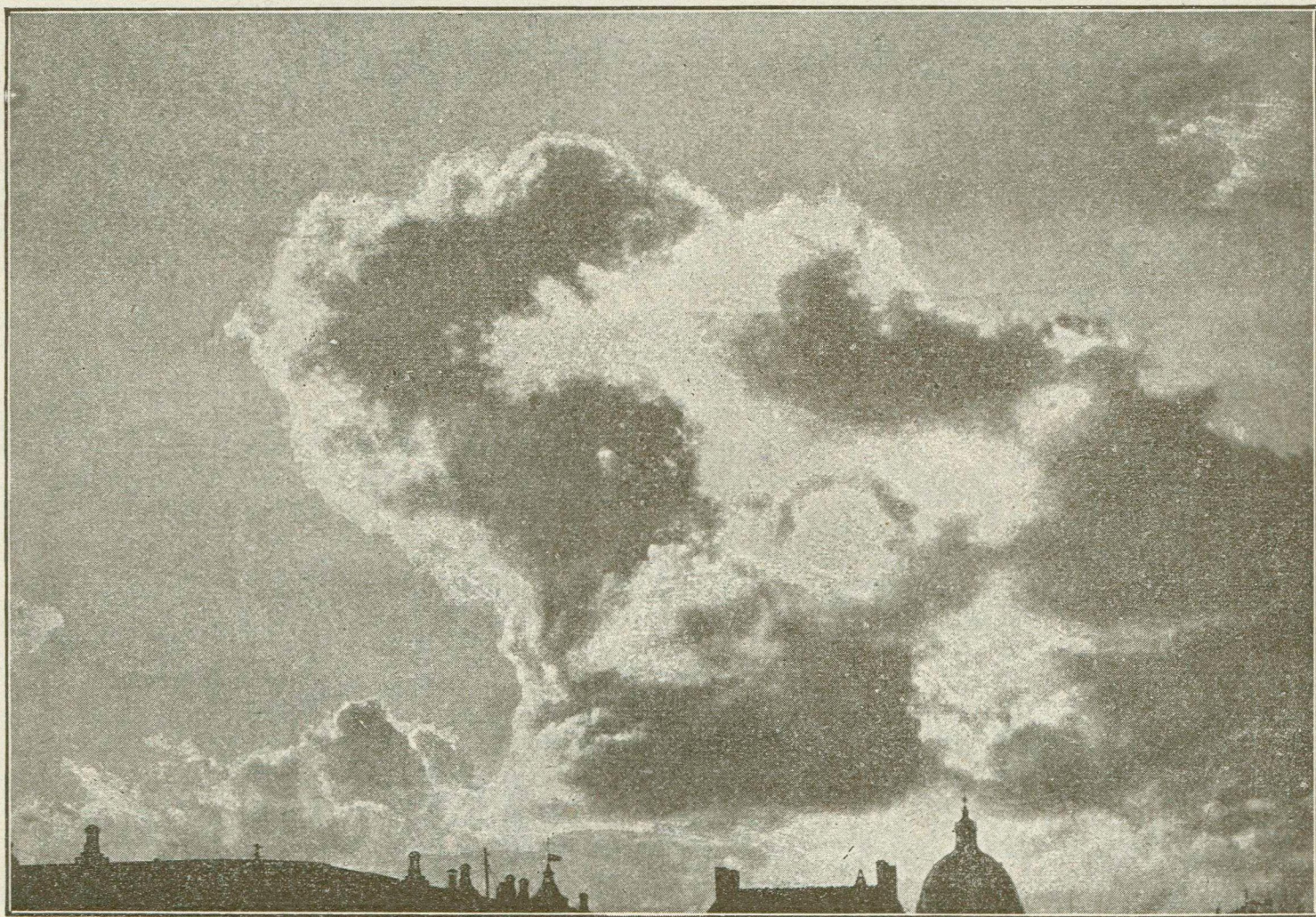
Dné 15. rožnika leta 1826. je bil hudourni oblak v Gradcu 70 metrov visoko. Ta oblak je bil 38 metrov debel. Stolp na Gradu, ki ima

250 metrov višave, bil je ves čas hude ure nad hudournim oblakom.

Klein je določeval višavo hudournega oblaka ter je našel, da znaša navadna višava 1500 do 2000 metrov.

Kako je pa možno določiti višavo oblakov? Med gorami različne višave se more po višavi gore določiti tudi višava oblakov. Zapomnimo si namreč vrh gore, kateri se oblaka dotika, ali pa ono mesto vrha, katero obkroža oblak, in višava oblaka je določena.

Toda določevanje oblakov s pomočjo višave bregov zavêde lahko v zmote. Ako namreč s

Kôpasto-hudourni oblak. (Iz opazovanja na vatikanski zvezdarni l. 1893.)

kakega bližnjega vrha opažamo hudourni oblak, tedaj se nam dozdeva, da so kupi ali plasti s svojimi belimi vrhi pod nami, ker vidimo, kako iz njih šviga blisek. Ako je opazovalec sam v oblaku, tedaj se mu dozdeva zaradi bliskove svetlobe, da se blisek sproža odzdo laj gori, in tako misli opazovalec, da je oblak pod njim. Opazovalec mora torej dobro paziti, da se ogne tem zmotam. Hudourni oblak dné 13. vel. travna l. 1894., ki sem ga sam opazoval, kakor sem že omenil, bil je niže od najvišjega vrha Podbelske gore. Po višavi gore sodeč je bil oblak

kakih 85 metrov visoko. Borba med jugom in severom, potem dotikanje z vrhovi najvišjih bregov je bilo vzrok, da se je oblak pretrgal.

Drugi način, po katerem se določuje višava oblakov je, da se določi čas med bliskom in gromom in da se potem meri kót mestu na oblaku, iz katerega je švignil blisek.¹⁾ Zvok v zraku prehodi v jedni sekundi 333 m. Ako vemo, koliko sekund je minulo med bliskom in gromom, tedaj nam je treba samo 333 pomnožiti s številom sekund, in dobimo prvočrtno daljavo

¹⁾ Oesterreichische Forscher von Haidinger.

¹⁾ Die Elektrizität des Himmels u. der Erde, Urbanitzky pag. 224.

oblaka od opazovalca. Visokost samo pa določimo s tako imenovanim kotomerom trigonometrično, česar ni treba tukaj dalje razkladati.

Toda težavno je ob jednom meriti kót in šteti sekunde; zato se v določevanje višave jako lahko vtihotapijo pogreški.

Leta 1884. sta merila v Upsali Ekholm in Hagström višavo oblakov po načinu, kateri je brez omenjenih pogreškov. Postavila sta se kakih 1300m drug od drugega. Vsak je imel sekstant z daljnogledom, t. j. stroj, s katerim se meri kót predmeta, ki se z daljnogledom opaža. Med seboj sta se sporazumevala po telefonu, katero mesto oblaka bodeta opažala. Trigonometrijsko sta iz svojih podatkov določevala višino. Našla sta za različne oblake te-le višave:

Ime oblaka	Srednja v. m	Največja v. m	Najmanjša v. m
Stratus	623	994	414
Nimbus	1527	3700	213
Cumulus	1855	3611	900
Cumulus	1386	2143	730
Cumulo-stratus (vrh)	2848	5970	1400
Cumulo-stratus (osnova)	1405	1630	1180
Strato-cumulus	2331	4324	887
Cirro-cumulus	6465	10235	3880
Cirrus	8878	13376	4970

Vsak hudourni oblak se naznanja z bliskom in gromom. Zato moramo odgovoriti tudi vprašanju: „Odkod je toliko elektrike v hudournem oblaku, da bliska in gromi?“ Znano je sicer, da je ozračje vedno električno, toda ta slaba zračna elektrika ne bi mogla sama po sebi povzročati tako silne napetosti elektrike, kakoršna je v hudournem oblaku. Torej sodeluje še neka druga okolnost, da se zbere toliko elektrike.

Elster in Geitel trdita sicer, da je v ozračju dovolj elektrike za tako silno napetost, kakoršna je v hudournem oblaku, zakaj oblak deluje kakor kak multiplikator.

Ako je oblak v svoji sredini pozitivno še slabo električen, vendar se ta elektrika počasi razširi po celem oblaku. Ko se na gornji strani oblaka vodeni mehurčki preminjajo v kapljice, tedaj padajo skozi električni oblak ter postanejo po indukciji negativno električne. Ko se vodeni mehurčki premené v kapljice, postaja oblak vedno manjši in manjši, elektrika je čim dalje bolj napeta, da se naposled z oblaka sproži blisek.

Tako pa ne razlagajo vsi učenjaki elektrike v hudournem oblaku. Spring misli, da se elektrika nareja v tistih višavah, kjer zmrzujejo kapljice v točo. Ko se zrna toče drgnejo ob zrak, nastaja elektrika. Toda Faraday je dokazal, da se elektrika ne vzbuja, kadar se drgnejo trda telesa z zrakom.

(Dalje.)

Slovenski koledarji in koledarniki.

(V 100letni spomin prve Vodnikove in v 50letni spomin prve Bleiweisove „Nove Pratike“ spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

Kakor pri drugih narodih, tako so tudi med slovenskim ljudstvom pratikarji uživali veliko čast. Do najnovejših časov, ko v naši domovini še ni bilo toliko šol, kolikor jih je sedaj, storil je prvi korak do „domače učenosti“ oni otrok, ki je znal povedati, „koliko je ura“; drugi korak pa tisti, ki je znal „iz pratike brati“ ali, „ki se je na pratiko zastopil!“ Kdor je poznal vremenska znamenja, ščip, mlaj, prvi in zadnji krajec, nekaj rdeče- in črnobarvnih svetnikov in kdor je znal iz pratike celó preračunati, kdaj pride ta ali oni obrok („brišt“), ta je že smel v moških pogovorih katero ziniti, ali pa, ako je bil vendar-le še premlad, občudovali so ga kot „brihtno glavico“, iz katerega utegne kdaj še „gospod“ postati!

Ako pa so že oni sluli kot učeni, ki so znali pratiko prav rabiti, lahko si mislimo, v koliko večjih čislih je imel narod šele tiste,

ki so pratike sestavljali in pisali, — pratikarje! Prišel je celó v pregovor izrek: „Učen kakor pratikar.“ Ker pa jim je poštene in odkritosrčni slovenski kmetovalec izkazoval toliko čast, zato je pa tudi vedno tirjal, naj bo pratika „resnična“, naj ne — laže. Ko je izkusil, da je vreme marsikdaj drugačno, kakor „kaže“ pratika, zato je polagoma upadlo ono veliko zaupanje v pratikarje. Kmetovalec ni več tako rad pogledoval v to „preroško“ knjigo in ni se več nanjo sklicaval, češ, saj pratika tako pravi. Na to meri tudi znana Prešernova pesem „Zvezdogledom“:

Vsi pojte rakom žvižgat,	Al bo neba togôta
Lažnjivi pratikarji,	Vetrov nam šum zbudila,
Lažnjivi zvezdogledi,	Razsula v polje točo,
Vremena vi preroki!	Vtopila čoln na morju,
Vi modrijani! hoč'te	Sad umorila trte.
V nebeških zvezdah brati:	Lažnjivi zvezdogledi!
Al solnce bo dobrotno	Vsi pojte rakom žvižgat!
Nam dalo srečno leto,	

Seveda je tudi preprosti narod po svoje kazal nevoljo do pratike. Ako ni pogodila vremena, dejal je: „Pratika laže! Ta pratikar sam nič ne vé!“ Ako pa je pratikar kdaj slučajno pogodil deževje ali strelo ali celo točo, potem se je hudovala marsikaka „dobra duša“: „Pratikar jo je zadel! Vedel je, da bo ta dan toča . . .“ Torej: „Pratikar je točo naredil; on je kriv nezgode!“

Take in jednake vraže so se tako ukoreninile po nekod med ljudstvom, da so semtertje morali duhovniki celo očitno izpodbijati in zavračati jih. Nekateri so o tem tudi pisali. Znani pesnik Luka Dolinar je n. pr. l. 1861. priobčil v „Danici“ spis o vremenskih dnevih, kjer pravi med drugim: „Eden sam je, ki ima večno pratiko in dela vedno prava vremena, ogenj, točo, sneg, led in viharje, kateri spolnujejo njegovo voljo; pa ta Eden nam noče povedati naprej, da Mu še tega gospodarstva ne vzamemo, kakor že v drugih rečeh, in da moramo v vremenu spoznati, da je prazno vse naše delo, ako nam On polja ne blagoslovi.“

Dr. Jan. Bleiweis se je takoj v prvem koledarčku, katerega je izdal za l. 1852., zabranil zoper vsako natolcevanje, pišoč: „Te bukvice vam brez prerokovanja naprej povedó resnico: da zna biti ali jasno ali pa oblačno, ali solnce ali dež, ali vročina ali hlad ali pa mraz, in še celo sneg in srež, in da bo marsikaterikrat tako, kakor nimate radi, pa tudi dostikrat tako, kakor imate radi. Da pa ne bote katerikrat zoper koledarca godrnjali, ne pozabite, da noben gospodar ne zna tako dobro gospodariti, nego Gospod nebes in zemlje; po njegovi volji, ne pa po domišljiji pratikarjev se ravna vse na svetu.“ A. Lesar, pišoč o teh vražah, pravi: „Zvezdam tek in vsemu stvarstvu red je odločil Bog, katerega nobena pratika ne bode odstavila od gospodarstva; torej tudi nobena pratika ne more določiti niti vremena niti dobre niti slabe letine niti kaj tacega.“

Jednako misel je izrazil Koseski v pesniški obliki:

... Preudari pridno
O stisku tug besed spomin:
Če vse v korist ne steče vidno,
Ne zabi, da si praha sin;
Da v tvoj namen prilično, kratko
Je tebi Bog nalogo dal;
Nebeško pak veliko pratko
Je pisal sam in sam le bral! —

Dandanašnji, ko so šole razširile omiko že v skrajne koticke slovenske zemlje, izgubila je pratika še več časti, ker so jo izpodrinili mnogi koledarji. Sedaj ima preprosto ljudstvo kot najzaneslivejše vremenske preroke le še nekatere

godove¹⁾ in ptiče, n. pr. kukavico, petelina, pivko i. dr. Pratikarska (vremenska) znamenja pa so prišla v nekatere — zabavljive pregovore; n. pr. Tako mu lasje na čelu leže kakor dež v pratiki. Tvoja žival ni nič večja nego oven v pratiki. Tako si poln kakor lunski ščip itd.

III.

Najstarejši koledar na Slovenskem²⁾ je brez dvoma oni dragoceni rokopis iz l. 1415., katerega hrani licejska knjižnica v Ljubljani.³⁾ Dasi ni slovenski, temveč latinski, vendar je umestno, da ga tu nekoliko opišemo, ker je jako podoben naši sedanji pratiki.

Pisan je na pergamensko listino, ki je dolga 101 cm, široka pa 10 cm. Po dolžini je osemnajstkrat, po širini pa jedenkrat preganjen, tako, da je sestavljen iz 36 malih čveterokotnikov po 5 cm visočine. Torej je že vnanja oblika podobna pratiki.

Po vsebini je razdeljen v dva dela: v kronološki in pravi godovni koledar. Pisava je gotska, in sicer jako lična, kakor se je pisalo koncem 14. stoletja; besede pa so okrajšane.

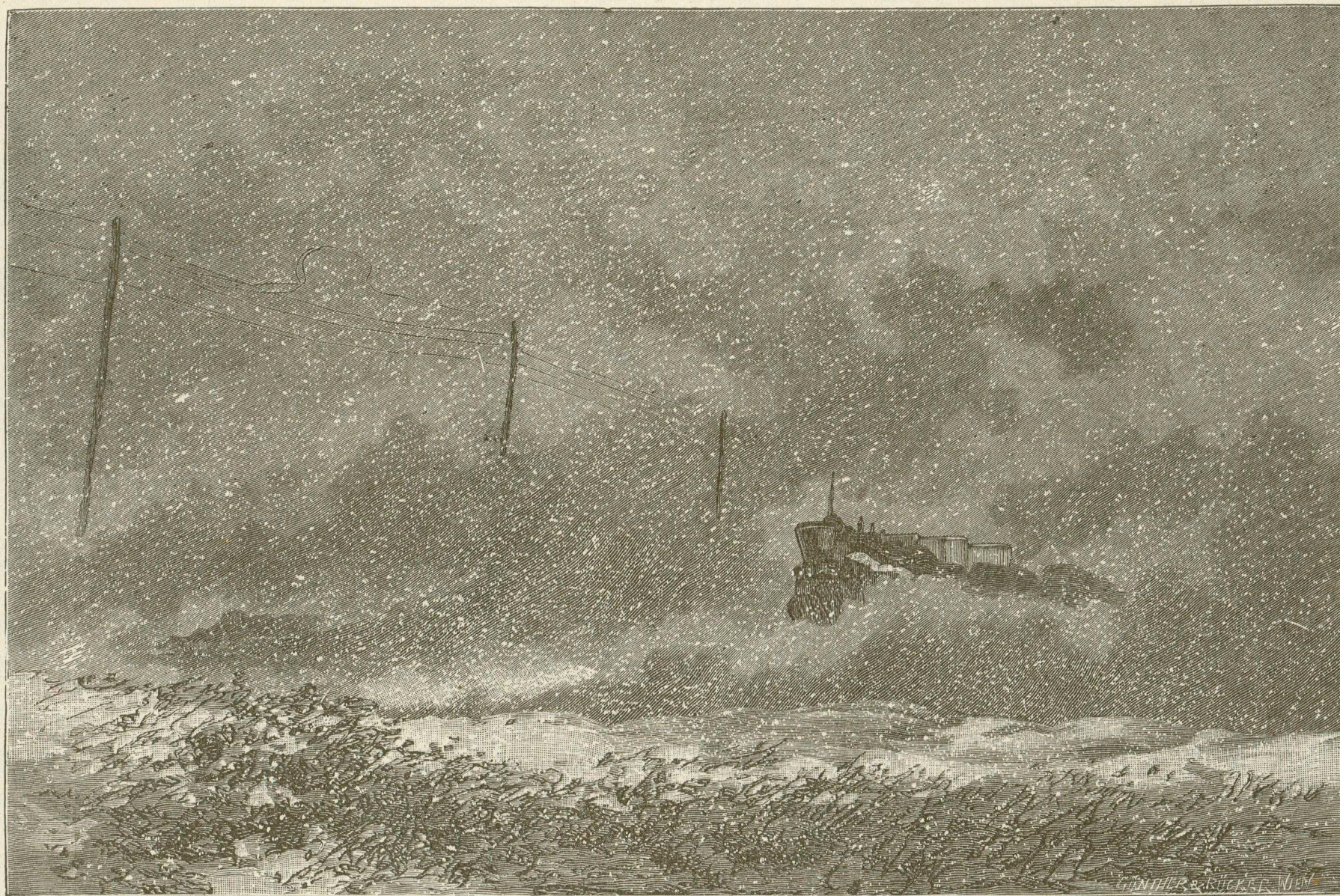
Notranja oprava je do cela podobna sedanjim pratikam. Nad doprskimi sličicami svetnikov, ki imajo vse svetniški sij (aureole) okrog glave, napisano je ime svetnikovo, spodaj pa so številke, seveda ne arabske, temveč sestavljene iz raznih črt. Marsikak svetnik je zaznamovan le z dotičnim simbolom, kakor je to deloma še sedaj v pratikah navada, n. pr. sveto Barbaro znači stolp, sv. Nikolaja škofovska palica, svetega Andreja njegov mučeniški križ itd. Zlasti znamenito je tudi to, da ima ta starodavna pratika naslikane do malega prav iste svetnike, katere ima ali jih je vsaj še nedavno imela sedanja pratika slovenska.⁴⁾ O teh slikah piše

¹⁾ Sv. Blaž v megli, sv. Jurij v temi (v zelenju). Če pred sv. Jurijem grmi, dobro letino proč podí. Ako pred sv. Martinom zmrzuje, je do božiča povoden. Ako dežuje sv. Medarda dan, dežuje potem štirideset dnij itd.

²⁾ Sicer je morda še kje ohranjen kak tako zvani „Holz-Kalender“, podoben sedanjim visečim pratikam. Čul sem, da je še pred nekaj leti jeden visel v strmolskem gradu pri Velesalu. Ta najprimitivnejša oblika koledarska kaže res na sivo starodavnost, a take so narejali še v poznejših dobah. Pratikar je naslikal na desko najbolj znane svetnike ter s črtami nekaj števil; in to je bilo dovolj za domačo rabo. Ako je še kje na Slovenskem kaka taka lesena pratika, je gotovo iz poznejših stoletij; a zanimiva je vsekako po svoji starosti.

³⁾ O tej velezanimivi knjižici je spisal pred par leti Vladimir Milkowicz temeljito razpravo z naslovom: „Ein Taschen-Kalender aus dem Jahre 1415 respective 1054“, ki obsega devet folio strani in jedno tabelo, natančno posneto po izvirniku.

⁴⁾ Ker je to v marsikakem pogledu zanimivo, sledé naj tu imena svetnikov, oziroma godov iz pratike l. 1415.: *Prosinec*. 1. Circumcisio: jagnje z grškim sijem; 6. Epi-

Zameteni vlak v ruskih stepah.

Milkowicz: „Iz slik uvidimo, da jih je delala vajena roka sicer spretno, a vendar vse po nekem pravilu (mit sicherem Ductus, aber schematisch),

phania: tri krone druga na drugi; 14. Ponciani; 20. Fabiani et Sebastiani; 21. Agnetis: s palmo; 22. Vincentii: s palmo; 25. Pauli: meč. — Mesečna slika: Mož s krono na glavi, s čašo v desnici, levo opirajoč ob ledje, katero je prevezano z rdečim trakom. Pred njim miza, na kateri je kruh, ribe in sklede. Vse to predočuje večerjo. — *Svečan.* 2. Marie: z dolgimi lasmi in s krono na glavi, ob strani velika goreča sveča; 3. Blasii: z infulo, v ustih pastirski rog; 5. Agathae; 10. Scolastice: črevelj in nad njim kriva palica; 14. Valentini: na obeh stranéh zelene mladike; 22. Petri (Cathedra): ključi; 24. Mathiae: s sekiro. — Mesečna slika: Mož, ki koplje z lopato. — *Sušec.* 12. Gregorii: s tiaro in peresom; 17. Gertrudis: s krivo palico, na kateri visi miš (patrona polja zoper miši; kdor je v njen god delal, zglodale so mu miši predivo); 21. Benedicti: blagoslavljač roka, obdana s svetniškim sijem; 25. Annunc. Marie: Krilat angel pred Marijo, ki je jednaka Mariji z 2. svečana. — Mes. slika: Mož, ki seka veje z drevesa. — *Mali traven.* 4. Ambrosii: škofovska palica in posoda; 14. Tiburcii: s knjigo; 20. Victoris: ovalen škit, na katerem je križ kot grb; 24. Georgii: s škitom in sulico (kakor 20. malega travna); 25. Marci evangeliste: lev s sijem. — Mes. slika: Mož, ki ima v obeh rokah cvetlice. — *Vel. traven.* 1. Philippi et Jacobi: s palmami; 3. Crucis: križ; 6. Johannis: mož s kotlom; 12. Pancracii: kronan; 13. Servacii: infula in palica; 25. Urbani: s tiaro in trovejnatim križem. — Mesečna slika: Mož, ki ima v obeh rokah zelene mladike. — *Rožnik.* 5. Bonifacii: škofovska palica in mala krogla; 11. Barnabae: z dolgo brado, na roki plapolajoči plameni; 12. Odulfi: s podolgasto krstilno posodo (izpreobrnil in krstil je Frize); 15. Viti: klešče; 24. Johannis: jagnje (kakor 1. prosinca); 25. Eligii: kladivo. — Mesečna slika: Mož, ki nese les na hrbtu. — *Mali srpan.* 3. Thome: roka, ki s kazalcem poseza v rano (primeri 21. grudna); 4. Martini: z infulo in kelihom (primeri 11. listopada); 13. Margarete: s trovejnatim križem; 15. Apostolorum: štiri glave; 22. Magdalene: s posodico; 25. Jacobi: z romarskim klobukom, potno palico in školjko; 29. Olavi: krona in čez njo sekira. — Mesečna slika: Mož, ki kosi travo. — *Veliki srpan.* 1. Petri: ključi; 3. Stephani (cf. 26. grudna); 10. Laurentii: z ražnjem; 15. Marie (cf. 2. sveč.); 24. Bartolomei: s kratkim nožem; 29. Johannis: na vrat je od zadaj položen meč. — Mesečna slika: Mož, ki s srpom žanje žito. — *Kimovec.* 1. Egidii: kriva palica in sulica; 8. Marie (cf. 15. vel. srpana); 14. Crucis (cf. 3. vel. travna); 17. Lamberti: z infulo in jelenom ob strani; 21. Mattei: krilata podoba; 29. Michaelis: tehtnica. — Mes. slika: Mož, ki mlati snopje. — *Vinotok.* 1. Bavonis: kriva palica in grb; 4. Francisci: z razpetimi rokami, na katerih se poznajo rane; 9. Dionisii: z infulo; 16. Galli: kriva palica in posoda (v kateri je bojda nosil kruh ali relikvije); 18. Luce: vol; 21. XI. m. virginum: dve ženski postavi; 28. Symonis: čoln. — Mes. slika: Sejalec. — *Listopad.* 1. Omnium Sanctorum: nekaj obrazov naslikanih v okrogli kapeli; 2. Omnium animarum: več glav; 11. Martini (cf. 4. mal. srpana); 13. Brixii: škofovska palica; 22. Cecilie; 23. Clementis: s tiaro in sidrom; 25. Catharine: s krono in kolesom; 30. Andre: njegov križ. — Mes. slika: Mož, ki kolje prešiča. — *Gruden.* 1. Eligii: z infulo in kladivom poleg sebe (cf. 25. rožnika); 4. Barbare: stolp; 6. Nicolai: kriva palica; 8. Marie (cf. 15. vel. srpana); 13. Lucie: kodelja; 21. Thome (cf. 3. mal. srp.); 25. Nativitatis: dete v plenici; 26. Stephani: s kamenom; 27. Johannis: orel s sijem; 28. Innocentium: s klobukom pokrita in z mečem prebodena glava. — Mes. slika: Mož, ki peč kuri in potice v peč poklada.

ker jih je izdelavala najbrže kot tržno blago.¹⁾ Različni godovi jednega in istega svetnika niso zaznamovani s posebnimi znaki, temveč vse znači jednak simbol. Ženske slike se poznajo po tem, da imajo čez glavo nekako zagrinjalo. Posebno lepo so porabljene barve, katere je naš koledarnik znal prav združevati. Rabil je šest barv: rdečo, višnjevo, zeleno, črno, belo in zlato; pergamen pa mu je dal še sedmo barvo. Izpreminjeval pa jih je brez posebnega vzroka samo zato, da je bilo njegovo delce bolj živo pisano.“

Milkowicz tudi dokazuje, da je ta koledar narejen, deloma celó preprosto prepisan po nekem drugem koledarju iz leta 1054.; zato ima nekaj kronologičnih napak. Pisatelj sodi, da je bil isti prvotni koledar najbrže iz trde snovi, n. pr. v les ali pa v kost vrezan.

Kdo je spisal ta koledar ali — recimo — prvo pratiko na Slovenskem? Radics²⁾ méni, da je to delo kartuzijanskega redovnika iz Bistre pri Vrhniki, ker znano je, da se je zlasti v tem samostanu mnogo pisalo in prepisovalo. Milkowicz pa pravi, da je to pratiko spisal kak frančiškan na Kranjskem ali v ptujini. Ta misel je tembolj verjetna, ker je v pratiki naslikan sv. Frančišek Serafinski, dočim ni v njej svetega Brunona, ustanovitelja kartuzijanskega reda, niti sv. Bernarda, začetnika cistercijencev, niti sv. Dominika; le sv. Benedikta tudi zasledimo, a benediktincev na Kranjskem ni bilo. Po nekaterih svetnikih, ki se v knjižici omenjajo, sklepa Milkowicz, da je bila narejena morda kje na Nemškem.³⁾ Radics pa méni, da slike, ki kažejo mesečna opravila in se trdno naslanjajo še na sedanje narodne opravke v raznih mesecih ter predočujejo narodne nošnje, posebnosti, šege in navade (n. pr. kako in kdaj se kosi, žanje, mlati, prešič kolje, potice pekó itd.) pričajo dovolj, da je bil ta koledar spisan v naši domovini. Sploh pa Milkowicz tudi pretirava, ko piše, da so v tej pratiki naštetih le rimski, galski in severnonemški svetniki. So med njimi tudi mnogi, ki

¹⁾ „Sein Zweck war, den vorgeführten Inhalt möglichst anschaulich zu machen. Man könnte ihn analog der illustrierten biblia pauperum ein Calendarium pauperum nennen.“

²⁾ Letopis 1. 1880., str. 8.

³⁾ „Wollten wir die Heimat unseres Kalenders näher begrenzen, so müssen wir die Heiligenreihe durchgehen. Aus dieser ergibt sich, dass ausser den überall vorkommenden römischen Heiligen und einigen gallischen alle übrigen uns nach Norddeutschland führen. Dies verbürgt schon der Name Olaf. Erwägt man ferner, dass hier Heilige, wie Bavo (Flandern), Odulfus und Pontianus (beide in Utrecht), Lambert und Servacius (beide besonders in Maesstricht verehrt), Victor, Patron von Xanten, Platz fanden, die anderswo selten vorkommen, hier aber sogar durch rothe Verbindungslinien ausgezeichnet wurden, so kann man auf die Gegenden am Nieder-Rhein und an der niedern Maas als auf seine engere Heimat hinweisen.“

drugodi niso bili posebno znani, katere pa je slovenski narod že od pamtiveka zelo častil in jih deloma še časti, n. pr. sv. Valentin, sv. Blaž, sv. Barbara, sv. Jurij, sv. Klemen, sv. Gertruda (Jera), sv. Margareta itd.

Mnenje Radicsevo in Milkowiczevo se dá lepo strniti v jedno, ker se med seboj izpopolnjujeta. Morda bi bila ta pratika narejena po vplivu slovenskega romanja „v Kelmorajn“ k sv. Trem Kraljem, kakor je tudi poznejša prva slovenska pratika iz l. 1726. najbrže tem potem dobila svoj vzorec.¹⁾

Milkowicz sodi, da so frančiškani na Kranjskem spisovali take pratike kot tržno blago.²⁾ Ako pa verujemo tej podmeni, mislimo si tem lože, da so morda že tedaj (v začetku 15. stoletja!) redovniki med Slovenci širili slovenske pratike, poslovenjene po latinskih, ker le-teh preprost narod pač ni mogel rabiti. A naj bo ta stvar, kakor hoče, zanimivo je vsekako, da se ta skoro petstoletna latinska pratika i po vsebini i po obliki tako zelo vjema s prvo slovensko pratiko iz l. 1726. in celo z vsemi sedanjimi našimi pratikami!

Drugi znameniti latinski koledar v rokopisu je oni, ki je priložen dragoceni pisani mašni knjigi, katero hrani kranjski župnijski arhiv; torej koledar v najprvotnejši obliki. Le-ta „Missale“ s koledarjem vred je bil spisan v 15. stoletju; važen je zlasti za kranjsko cerkveno zgodovino. (Gl. „Zgodovinski Zbornik“ I. leto.) V tem pogledu sta zaradi priloženega koledarja zanimiva tudi oglejski breviri iz l. 1496. in oglejski „Missale“ iz l. 1517. V to vrsto moramo prištevati iz prejšnje dôle še Schönlebenov latinski cerkveni koledar (l. 1680.) in škofa Petretića „Kalendarium Slovenski“ v knjigi „Szveti Evangeliumi“ (leta 1648.), kateri je pisan v kajkavski slovenščini.

Prvi slovenski koledar je spisal Primož Trubar, seveda v najpreprostejši obliki. Priložil ga je prvemu delu „novega Testamenta“ l. 1557., kjer piše na naslovnem listu: „...kar ie vezh per tim, ... tebi ta druga ftran letiga papyria pouei.“ — In med to, „kar je več pri tem“, našteva pisatelj: „2. Potle ta Kolender,

inu eno tablo, ta kashe dofti leit te nedelske puhstabe, inu kuliku nedel tar dni ie od Boshyza do Pufta. 3. Htretiemu, Eni Raimi, ty prauio kadai fe dobru Vreme, Spomlat, Leitu, Jeffen, Syma, inu vfake quatre fazhneio. Inu kadai ie ta Dan inu Nuzh ner dalshi, inu ner kratshi. 4. Kuliku mesceu, nedel, inu Dni ie venim celim leitu. Inu ena praua Raitinga, kuliku je leit od Sazhetka tiga Suita, od eniga zhafa do drusiga, do letoshniga 1557 Leita.“ Ta koledar je posnel Trubar po Melanchtonu. Ker je ž njim dobro ustregel slovenskim čitateljem, zato je priobčil l. 1582. „Ta slovenski Kolendar“ v posebnem zvezku (10 listov v osmerki).

V 17. stoletju ni prišel na svetlo noben slovenski koledar.¹⁾

Prvi slovenski koledar z naslovom „pratika“ je prišel na svetlo l. 1725. Le-ta „Nova Crainska Pratica, Na Lejtu MDCCXXVI.“ je bila natisnjena v Augsburgu v šestnajsterki. Bila je le okoren prevod nemške pratike.²⁾ Poslej je izhajala menda vsako leto. Tiskali so jo razni ljubljanski tiskarji. Muzejski arhiv v Ljubljani

¹⁾ Velezanimivi pa so za kranjsko zgodovino oni nemški koledarji, katere je rabil vsako leto ljubljanski škof Tomaž Hren in vanje zapisaval razne istodobne dogodke iz konca 16. in začetka 17. stoletja. Te na sebi sicer malenkostne beležke podajajo v celoti lepo kulturno sliko. Te koledarje hranita kranjski muzej in stolni kapitelski arhiv v Ljubljani.

²⁾ Kdo je jel sloveniti pratiko, ni znano. O. Marko Pohl in piše (Bibl. Carn. pag. 29.): „Kalendaria Directoria pro dioecesi Labacensi ab immemorabili, suppono, tempore Labaci fuere impressa. — Laybacher Schreib-Kalender in 4° et in 32° germanica primus coepit edere Joannes Heptner, Provinciae Carnioliae typographus, quae etiamnum pariter a Kleinmayrio a Josepho II. privilegiato typographaeo continuantur. — Carniolica: Kraynska Prateka in 16° multo antiquiora sunt et certe ad Mayri, imo cum magna probabilitate ad Manlii, primi in Carniolia typographi referenda.“ — Torej Pohl sam ni nič vedel o njenem početku. Povod, da je bila prva slovenska pratika natisnjena l. 1725., bilo je najbrže tedanje „sveto leto“, ki se je na Kranjskem posebno slovesno obhajalo. Po kraju tiska „Augsburg“ pa slutimo, da so se Slovenci na glasovitih romanjih v „Kelmorajn“ z nemško pratiko seznanili ter slično želeli imeti v domačem jeziku. — Kdo neki jo je jel sloveniti? Najbrže kateri tedanjih pisateljev slovenskih. Skoro verjetno je, da je to delo sprožil F. M. Paglovec, ki je sicer mnogo pisal, a spise izdajal brez podpisa ali pa z brezimnim podpisom: „mašnik z gorenjske kranjske strani“. Kopitar pravi o njem: „Es mögen noch mehrere Krainische Uebersetzungen den Pfarrer Pagloviz zum Urheber haben: aber er nannte sich nirgends.“ To je tem dozdevnejše, ker je znano, da je bil župnik Paglovec prav za prav prvi kranjski socijolog, ustanovitelj prve kranjske (kmečke) hranilnice, pospeševalec kmetijstva ter sploh velik človekoljub. Ko je videl, — tako vsaj si lahko mislimo — kako vpliva koledarstvo na omiko in blaginjo ptujih narodov, poskusil je tudi on tem potem probujati in učiti rojake. Kakor uči zgodovina pratikarstva na Slovenskem, posrečilo se mu je vrlo.

¹⁾ Po tem velikanskem romanju se je deloma uvédlo, deloma razširilo med Slovenci češčenje raznih nemških in frankovskih svetnikov, n. pr. svetega Volbenka, Sigismunda, sv. Valburge, sv. Radegunde idr. Celó sv. Viktorja, patrona ksantenskega, še dandanašnji slika naša pratika v dan 20. mal. travna, čeprav ta svetnik Slovincem ni znan. Bolj pozna ljudstvo sv. Servacija, čegar sliko tudi včasih pratika priobči.

²⁾ Istina je, da so v 13. in 14. stoletju zlasti frančiškani in dominikani širili med ljudstvom neke vrste koledarje z versko vsebino, da so tudi tem potem označevali božjo besedo. S tem se je njih popularnost še bolj dvignila.

hrani pratiko za l. 1741.¹⁾ Od l. 1771. dalje hrani Rudolphinum vse, razven za l. 1775. in 1783. Te prve slovenske pratike so imele na naslovnem listu znane tri može, seveda v najprimitivnejši obliki. Prvi je opravljen gosposki s tedaj modernim klobukom, v „fraku“, a s cepcem v roki; drugi (srednji) je oblečen v suknjo in je gologlav, z lopato v roki; tretji je napravljen kot kmet s peresi za klobukom in s „kranjskimi škornji“ na nogah ter z vilami v roki. Nad njimi so zvezde, (a ni repatice, katera je na sedanjih pratikah!) solnce, lune prvi krajec, vmes med obema pa — avstrijski grb „dvoglavi orel“. Pri vsakem mesecu je naslikano v dveh oddelkih, kaj se v dotičnem mesecu na kmetih dela. Sličice svetnikov so zelo slabe ter črno, rjavo in rdeče pobarvane. Dnevom niso bile še podstavljene dnevne številke; le-te so se uvêdle šele za l. 1788. Iz tega uvidimo, da so računili čas le po svetniških godovih. Znak, kako silno so ljudje tedaj vražam verovali, je to, da so pri vsakem dnevu celo v dveh vrstah naslikana vsakovrstna „snamina tiga Vreména“, v tretji vrsti znamenja delavnikov in praznikov (kakor so še dandanašnji), v četrti vrsti pa „nebeška znamenja“. Vremenska znamenja med drugim tudi napovedujejo, n. pr. katere dni je „dobru se arcnuvati, lase striči, saditi, sejati, otroke odstavljati, dobro lov deržati, lejs sekati, dobro orati itd.“, kdaj bo lepo, mrzlo, deževno vreme, kdaj veter, sneg, babje pšeno, blisek, gromi td. Tudi solčni in lunski mrakovi so bili naznanjeni. Pozneje je jela pratika prinašati tudi uganke in včasih kak neznaten spis. Spisoval je to največ o. Marko Pohlin, ki je nekatere stvari iz pratik pozneje dal na

Dunaju ponatisniti l. 1788.: „Uganke“ v 12° in l. 1789.: „Kmetam sa potrebo inu pomozh“ v 8°. Razven tega je spisal obširnejšo razpravo z naslovom: „Kraynska Kroneka kratkega popisovanja ufe shlaht spomina uredneh rezhy, katire so se kadej na slavenski semli pergodile“. Ta prvotno slovenski rokopis je ponemčil in ga pozneje nekaj let porédoma priobčeval v nemških koledarjih: „Kurzgefasste chronologische Beschreibung denkwürdigster Begebenheiten, wie immer das hochlöbl. Herzogthum Krayn betreffend“.

To neznatno slovstveno delce se je priprostemu narodu tako zelo prikupilo, da je nekatere leta celó v 30.000 izvodih romalo med svet — vsekako za tedanje razmere ogromno število! V skromni, do cela neznatni obliki je izhajala pratika, a vendar je v marsičem blagodejno vplivala na ljudstvo. Iz nje se je izvrstno marsikak Slovenec naučil čitati, marsikaka mlada nardjena glavica se navadila duha bistriti.

Ker je vsakoletna pratika¹⁾ Slovencem tako ugajala, da skoro ni bilo hiše brez nje, zato je izdal štajerski duhovnik A. Breznik „Večno pratiko“ l. 1789. Naslov pové vso njeno vsebino; glasi se: „*Večna Pratika od gospodarstva*, v kateri je najti: Koku vsaki hišni gospodar svoje hišne reči z' nucam oberiniti, te slabe leta previditi, tem naprei stoječim nadlugam nasproti priti, inu ta perhodni čass po tih sedem Planetov bode soditi mogel. H' temu je perstavlenu enu tenku Podvučenje, kar od Mesca do Mesca skuz celu letu per enimu hišvanju je potrebnu sturiti. Vundanu od Antona Breznika, Beneficiata v Žavci. — V Ljubljani J. Fr. Eger 1789. 8°. 93.

¹⁾ Ta izvod imam pred seboj. Naslovljen je: „Nova Crainska Pratica, Na Lejtu MDCCXXXI. V Leblani per Adamu Reichhard.“ Obseza 16 listov v 16°. Razven pratikarske vsebine ima na štirih stranéh „Kratke Regulze na Sleidni Meffiz“. Ker je ta pratika menda jedina še ohranjena in znamenita po svoji starosti, sledé naj tukaj ista vremenska pravila: *Jan. Prosheniz.* Suetiga Vincenza Sonze: pernefse obilnu inu dobro Vinze. Kadar ob Suetim Pauli lepu Uremeny: fe dobra leitina Sadoby. — *Febr. Sizhan.* Kadar od Sveizhnizi Sonze feie: bo Vekshi fneih potler, koker je poprei bil. Kadar ie fizhan meffiz gorak fpomlad ie rada marsla Kadar stol Svetiga Petra marsuie: she XIV. dny syma noruie. — *Mart. Sushez.* Na Svetig Bedénika dan iimash fiiati iezhmen inu grah, zebul faditi, tertie reisati: drevie safaiati inu Ceipiti per gori iemlëshu Luni. Koker zeihen ozvid toku tudi terje. — *April. Mali Travén.* Sushéz fuhoten, mali Travén mokróten, inu ta Maynyk hladan: polni fenize is fenjom, Kashzhe is shytom: inu ta Keider bo s' vinom darován. Aprila fusha: Kmete pohujsha: ali Aprila deshevje: iim pèrnéfse leiipe shegnie. Kar v fushzi neifi sijal: sdei fei inu Ceipi, toku bosh dobro djál. — *Manyk. Veliki Travén.* Kader na Suetiga Philip Jacopa Vezher deshy: ali toifto nuzh rofsy: fe dobro leitu trosht obdershy. Suetiga Urbana Sonze, dobro Vinu rody: Kadar je pak Deshevie, Ceilla jeffen nerodna lesy. — *Junius. Roshni Zveit.*

Kadar na S. Jansha dan desh slo iima she XIII. dny desheiti, inu hudo leitino pernefse. — *Jul. Mali Serpán.* Kadar na Suetiga Jocoba dan deshy malu shelóda rody. — *August. Velik Serpan.* Sonzhnu siianie na vélíki shimárn: ie enu snaminie dobriga Vina. Koker Suetiga Jernela dan Vremeny: toku fe Ceila iefsen sadèrshy. — *Septemb. Kimoviz.* Ako v' Kimovizu garmy: veliku shita inu fadia rody. Kadar na Suetiga Matteusha dan ie dobro Vreme: ie na prihódnú leitu dóbriga Vina vupanie. — *Octob. Kasapèrsk.* Kadar listie od drevia neradu pada: iima tèrda inu dolga syma nahaia. Kadar divie Gofsy inu sherijávi od nafs leté: syma fe perblishuie. Okuli S. Galla dan: jima ena kratka lejtna topluta ratati. — *Novemb. Liftovgnuj.* Po vñih Suetnykou dnevi iima Liftovgnui veliku rofse, mokrote, inu nestanovitniga uremena. Kadar Sonze v' lokastreilza stopi: veliku desheie vun kai Ropi. Kakor Leta meffiz Vremey: po tem se Sushez sadèrshy. Na Sonza S. Martina, nahaia velika syma. — *Decemb. Gruden.* Kadar v' Grudnu nebu garmy prihodnu leitu mnogo veitrov buzhy. Aku na Boshizhno nuzh Veiter od sonzhniga ishoda perpihuie: moryo te shivine pomeinuie. Aku od sonzhniga fahoda; pomeini velikih oblastnykov fmert. Aku odpuldne: hude boleisni.

¹⁾ Okoli l. 1790. sta včasih izhajali že dve pratiki v Ljubljani, pri Merku in Egerju.

V predgovoru pravi pisatelj o smotru te knjižice: „Kir enmo hišnimo Gospodarju je na temu veliko ležoč, da on v, kai za enu vreme perhodni letu bode, namreč, al mrzlu, al gorku, al suhu, al mokru? koku dougu Spomlad, koku hitru pak bode Jessen merzla. To se sicar v' Pratikah usaki letu spruti naide, al za naprei ne. Skuz drugu zamerkuvaine se je tolkain znaidlu, de usake 7. let, če ne vsse, toku vender veči Tail se je glih znaišlu, to pa brez cvibla se more tem 7. Planetam perpisati, kateri uselei to ureme skuz letu vižajo, inu eden teh Planetov uselej svoje letu spouni, inu temu, katiri za nim pride, svoje vižajne čezda . . . če glih vsse za en noht nebode zadetu, toku gvišnu ta veči tal se bode toku znajdel. Vender

Bogu usigamogočnimu se nesme naprej pissati, aku on nass za volo naših grehov strafati oč, to aku se zgodi, toku se zgodi čez ta cill tega tem Planetam v stvarjenu daniga Vižarja, kateri, koker firmament, inu vse vstvarjene reči, inu Elementi so v njegovi oblasti“ itd.

Táko je bilo slovensko koledarstvo ali pratarstvo pred Val. Vodnikom: skromno sicer, kakor je bilo sploh vse dotedanje slovstvo, a vendar ne malega pomena za naobrazbo slovenskega naroda. Vodnik, ki je s svojim vsestranskim pisateljskim delovanjem začrtal v domačem slovstvu novo dōbo, spravil je tudi koledarstvo v nov, rekli bi „moderni“ tir. To je storil s svojo „Veliko Pratiko“, ki je uprav pred sto leti prvič zagledala beli dan! (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe svetega Mohorja.

(Dalje.)

Slovenske večernice. 48. zvezek. Na prvem mestu društvenikom jako priljubljenih „Večernic“ čitamo letos 52 strani obsegajoči spis: Turki na slovenskem Štajerskem. Pisatelj M. Slekovec je znan po mnogih zgodovinskih razpravah, v „Večernicah“ nam opisuje letos 34 turških napadov „na slovenski Štajer“ od leta 1396.—1710. Spis je jako temeljit in natančen; pisatelj je rabil tudi rokopisne vire. Prav zato pa menimo, da sodi to delo bolj v kako znanstveno glasilo, kakor v knjigo, namenjeno „za pouk in kratek čas“. Jako hvaležni pa moramo biti g. pisatelju, ker je objavil mnogo primerne gradiva kot izborni snov za povesti. Opozarjam le na junaške slovenske žene (str. 46.), na turškega jetnika Serepca Bolfenka (str. 49.) itd. Dōba turških bojov je pisana s krvavimi črkami v naši zgodovini, a je najslavnejša. Takrat smo Slovenci s Hrvati branili Lahe in Nemce, da so mirno napredovali v omiki. Naši sosede so to pozabili: vzbujajmo vsaj sami ljudstvu národno zavest, kličeč mu v spomin slavne dogodke. Zato bi želeli, da bi se bile i v tem spisu nekoliko obširneje opisale bitke pri Radgoni, pri Brežicah itd. — V spisu „Pogreb na morju“ nam g. F. Kavčič jako zanimivo opisuje, kako so mornarji našli na zapuščeni ladiji majhno dete, kateremu so prav skrbno stregli, pa je kmalu umrlo. Spis ni povest, kakor je naslovljen, ampak črtica iz mornarskega življenja. — Vsakemu bralcu bo gotovo prijala poljudna razprava „Spanje in sanje“, ki jo je spisal g. I. Štrukelj, dobro znan kot izvrsten pripovedovalec tudi čitateljem „Dom in Svet“-a. — Prav dobra je tudi povest: Čujte in molite, da ne

padete v izkušnjava, spisal Žaljski. Nepokvarjeni kupčijski učenec Pavle pride v roke brezvestnemu zapeljivcu. Prvi pot ga vodi v gostilno, potem ga pa dobi tako v svoje mreže, da mu iz prodajalnice nosi ukradene stvari. Sum leti na deklo Jerico, ki je obsojena v ječo. Pavle pa se naznani sam sodniji. Povest je jako poučna in blažilna, le to nam ne ugaja, da Jerica dobi v ječi kal bolezni in da potem umrje. — V „Večernicah“ čitamo še dve lepi pravljici rajnega Freuensfelda in nekaj zgodovinskih povestic, ki jih priobčuje I. Steklasa. — Sl. odbor se trudi, da bi v društvenih knjigah dobil vsak ud kaj za pouk in zabavo. Naj bi ga naši pesniki in pisatelji prav pridno zalagali z episkimi pesmimi in dobrimi pripovedmi! A. S—j.

Naše škodljive rastline v podobi in besedi. Opisal Martin Cilenšek, profesor na deželni gimnaziji v Ptuj. Izdala in založila Družba svetega Mohorja v Celovcu. III. snopič. 8°. Str. 289 do 448.

Že tretji snopič tega zanimivega dela podaje naša družba letos svojim udom. Ocena prvih dveh snopičev je bila sploh jako ugodna, in isto smemo v obče izreči tudi o letošnjem snopiču. Zlasti prvi del (str. 289—302) je pisan prav zanimivo; pisatelj vpleta v svoje opisovanje prav primerne dogodke ter tako še bolje pojasnjuje to, kar je prej omenil. Isto velja tudi o drugem delu (str. 303 do 308). Bolj jednoličen pa je tretji del (str. 309 do 448), kateri opisuje „rastline, škodljive na obdelani zemlji“. Morebiti bi se bilo dalo tudi tukaj isto doseči, kar v prvih dveh delih, ko bi bil pisatelj vso obširno tvarino (opisuje namreč zapored 176 rastlin brez presledka) razdelil v nekatere skupine. Opisovanje bi bilo mnogo živejše in knjiga bi bolj zanimala preproste bralce, katerim je pred vsemi namenjena.

Omeniti moramo tudi še nekatere stavke na str. 309., s katerimi se ne moremo skladati. Nekateri prirodoopisci so zašli na popolnoma napačna pota, in zato treba vedno paziti na jedino pravo resnico, ker sicer se prav lahko zabrede na stran. Dandanes so mnoge prirodoopisne knjige polne materijaliških in darwinskih napačnih nauk; že na gimnazijah, še bolj pa na vseučiliščih se razlaga prirodoopisje v tem zmislu. Zato se pač ni preveč čuditi, da so se tudi našemu pisatelju vtihotapili v knjigo nekateri neresnični stavki. Marsikak bralec jih sicer niti opazil ne bo; kdor pa natančneje primerja drugo polovico prvega odstavka na omenjeni strani s tretjim odstavkom iste strani, bo pač malo osupnil. Doslej nismo bili vajeni, take trditve citati v knjigah družbe sv. Mohorja.

Jezik je precēj pravilen, le na nekaterih mestih bi trebalo še malo pile. Pisatelj rabi (str. 312) „poglavje“ za „glava“, piše „spodi“ in „spredi“, pač pa „zgoraj“; slovenskim ušesom tudi ne prijaajo zveze, kakor: „steblo je po tleh ležeče, ali pa spenjajoče se na viš“ (str. 364) ali „največ jih je (namreč listov) pritlehnih“ (str. 345).

Knjigi želimo prav mnogo paznih čitateljev; morebiti bo obudila med Slovenci malo več zanimanja za prirodoopisno stroko, katere se po smrti nepozabnega Erjavca še nihče ni poprijel. Z veseljem pozdravljamo vsako delo na tem polju.

—c.

Češka književnost.

Češki duhovniki in katoliško socijalno slovstvo.

(Konec.)

IV. Dělništvo v boji za svoje práva. Spisal Rud. Vrba. Ta spis je po obsegu vsekako času primeren. Predočuje bralcem socijalno delavsko vprašanje od začetka do zadnje stopinje. Jezik je preprost. Delo je jako zaslužno, ker je praktično in ker obsega mnoge podatke iz nemških in drugih socijalnih strokovnjakov.

V. „O zachování stavu rolnického.“ Spisal Rud. Vrba. — Ni boljšega spisa za češkega kmeta v našem tako nevarnem času. Ako se razširi, gotovo odstrani pogubo, ki preti temelju narodnega življenja samemu — kmečkemu stanu. Zraven tega je važen še v drugem oziru. Kmet mora v sedanjem času tudi pohajati na volilne shode; torej mora dobro poznati zgodovinski razvoj zemljiškega prava. Socijalno vprašanje se giblje s celim svetom, z vsemi narodi, z vsemi vrstami človeštva — pa kmet je jedro človeštva. Iz celega spisa se razvidi, da ljubi pisatelj svoj narod z dušo in telesom, hoteč mu pomoči k zaželenemu blagostanju.

VI. „Povaha moderního kapitálu.“ Najboljši spis Rud. Vrbe. Spis obsega temeljite razprave, da se mora razobrestovati premakljivi kapital; obširno govori o židovskem oderuštvi in o razvoju novodobnega denarstva. Žal, da zapeljujejo ljudstvo krivi

preroki, ki se hočejo nazivati njegovi voditelji. Da bi pa ljudstvo poučili o izdelovalnih in gospodarskih razmerah —, za to ne skrbé. Glavna napaka današnjega slabega družbinskega stanja je v tem, da ne poznajo ljudje sedanjega kapitalizma ali denarnega gospodarstva. Pisatelj je obdelal vse stroke kapitalizma jasno, temeljito. Upamo, da nas bo pridni pisatelj zadovoljil i s spisom, ki je ravno izšel in katerega naslov se glasi: „Boj proti klerikalizmu.“ Vsi njegovi spisi se pa naročujejo pri pisatelju samem: P. Rudolf Vrba, kaplan, Průhonice u Prahy na Češkem.

VII. Najbolj obširno in tudi dobro delo, ki obdeluje socijalizem sploh, je „Socijalismus v dějinách lidstva a jeho povaha a církev katolická jediné schopná ku řešení sociální otázky“ od Dr. Antonína Lenza, prošta na Višehradě v Praze. — Ker je Lenzov spis izmed omenjenih najobširnejši in v vsakem oziru temeljito obdelan, hočemo ga, kolikor moremo, popolnoma razložiti.

Pisatelj govori v uvodu o nevarnosti, katero je povzročil demokr. socijalizem, in navaja dva vira, iz katerih se je razvilo socijalno vprašanje: bedo velike večine delavcev in žalostno resnico, da so se odtujili delavci krščanski veri ter se vrgli v naročje razbrzdanim strastém. Spis je razdeljen v 6 delov.

V I. delu govori pisatelj o starejšem in federalističnem komunizmu, o anarhizmu in demokratičnem socijalizmu. V II. delu je zgodovina socijalizma a) v starem, b) v srednjem, c) v novem veku. V III. delu razpravlja o demokr. socijalizmu z ozirom na veljavo katoliške cerkve in dokazuje, da je socijalni demokratizem največji sovražnik sv. katoliške cerkve. S krepko besedo brani pisatelj družino, njene pravice in državo, stoječo na katoliškem temelju. V tem delu kaže pisatelj, da je zares mož pravega duha; iz vsake besede se izliva resnična gorečnost in mična iskrenost. Razmerje liberalizma do socijalne demokracije nam jasno kaže IV. del, ki odločno pravi, da je demokratični socijalizem otrok liberalizma. Na vprašanje, ali je možna socijalistična država, odgovarja Lenz v V. delu zanimalno. Temelji socijalističnega državnega poslopja ne vzdrže lastnega poslopja. Socijalistična država se sesuje in sicer tem preje, čim bolj in čim hitreje se razširi socijalni demokratizem. Njen propad bo pa še strašnejši, kakor je bila njena rast. VI. del je živa apologija svete katoliške cerkve; nad solnce jasneje je dokazal v njem prečast. pisatelj, da niti liberalizem, niti protestantizem — marveč jedina in sama sv. katoliška cerkev more rešiti socijalno vprašanje, ako bo popolnoma neodvisna, slobodna in ji bo pomogla država.

Kakošne vrednosti je Lenzovo delo, kaže nam najbolje njegov bogati obseg.

Malo časa delujejo na Češkem krščanski socijalisti — pa vendar je njihov uspeh velik. „Vlast“

in ž njo združeni duhovniki so se pogumno postavili v bran brezverskemu liberalizmu in socijalni demokraciji. Ustanovili so tudi katoliška politična društva, zadruge katoliških pomočnikov in delavcev ter zaupajoč v božjo pomoč se nadejajo, da za-
 branijo propad češke družbe; upajo, da premorejo novo poganstvo, ki se širi pod krinko krive slo-

bode, krivega napredka in krive omike, in katero pripravlja ljudstvo ob najdražji zaklad in biser, ob katoliško vero. Češki duhovniki so zares največji rodoljubi, ker učé narod resnice in poštenosti. Saj le s tem si utrdi narod svojo srečo, ako živi pošteno in pobožno. Bog daj češkim domoljubom in češkemu narodu še lepših uspehov! —l—.

U m e t n o s t.

Glasba.

Glasbena Matica. Sedem moških zborov, uglasbil P. Hugolin Sattner. 1. Zjasni zvezde mu temné! 2. Kakor nekdej. (Čveterospev.) 3. Pogled v nedolžno oko. (Čveterospev.) 4. Za dom med bojni grom! 5. Zdravica. 6. Veseli zbor. 7. Na planine! — Zvezek XXIV. Založila in izdala „Glasbena Matica“ v Ljubljani 1894. Cena: Partitura s štirimi glasovi 1 gold. 20 kr., posamezni glasovi 40 kr. — Gospod skladatelj nam je znan že po mnogih delih, bodisi v cerkveni, bodisi v posvetni glasbi, in kot dober poznavalec glasbe sploh. Njegovi napevi so kratki in pristrčni, nikjer ne išče g. skladatelj nenavadnih utiskov, ampak mirno in ljubeznivo kakor lahen potoček se zibljejo glasovi njegovih pesmij. Te pesmi se ne šopirijo z bogastvom napevov, ampak iz jednega preprostega napeva se često razvije vsa pesem. Ravno zato bi se nekateri zbori lahkoživejšim pevcem zdeli morda prejednostavni, n. pr. čveterospev „Kakor nekdej“; a kdor se vtopi v misel skladateljevo, pazi na znamenja in vdihne pravo čustvo glasom, temu se bodo kmalu omilili. Zlasti mehko, skoro sanjavo je izražena pesnikova molitev v prvem zboru, krepkeje se vpenja zadnji zbor, želja po planinah. Dijakom bo gotovo najbolj ugajala krepka koračnica „Za dom med bojni grom!“ Le nekatere zadržke (fermate, ritard.) bo treba pri korakanju prezreti. Harmonizacija je skrbna in točna. Skrbno pa so izbrane tudi besede pri vseh pesmih g. skladatelja, tako da se dajo brez skrbi v roke mladini. Zlasti med srednješolsko mladino želimo tem krasnim zborom mnogo navdušenih pevcev.

Slovenske pesmi za štiri moške glasove. Zložil in slavnemu pevskega društva „Nabrežina“ udano poklonil H. Volarič, op. 10. Cena 85 kr. s pošto. Naročuje se: H. Volarič, Devin (Duino) na Goriškem. — Krepek, vesel duh veje večinoma v teh pesmih. Vidi se pri nekaterih zborih, da so vplivali na skladatelja junaški zbori Zajčevi. Za

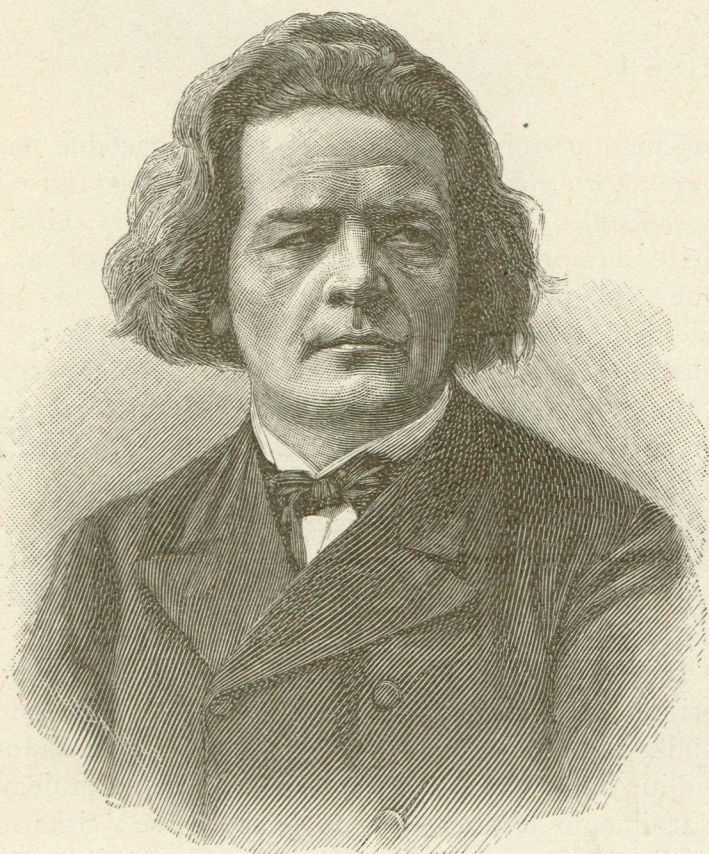
nekatero pesmi je porabil g. skladatelj národne napeve skoro neizpremenjene, kateri so prav vkusno porabljeni. Tudi dva šaljiva zbora sta v zbirki; priznati moramo, da sta skladbi v svoji vrsti jako dobri in pričata o spretnosti skladateljevi, a pri zadnjem zboru se nam zdé besede preveč nespametne. To je pač le za pustni torek. V drugi pesmi „Moja domovina“, v tretjem taktu tretje vrste naj bi se izpremenil glas *b* v *c*, da si ne bodeta sledila dva septimna akorda (nad *g* in *c*) neposredno. V obče pa nam zbirka prav ugaja, podaje prav mnogo-vrstno vsebino za primeroma nizko ceno. Od nade-polnega skladatelja pričakujemo še več tako izvrstnih del.

Zunanost je jako lična. To sploh opazujemo pri novejših slovenskih skladbah: želja po vkusni obliki je splošna. Nikakor nas pa ne more zado-voljiti, da se tiskajo vse lepše muzikalije na ptujem. Kar imamo lepšega, tiskano je skoro vse v tiskarni J. Eberla in dr. na Dunaju. Ali se ne bi mogla nobena slovenska tiskarna povspeti tako visoko? Saj imamo mnogo trdnih tiskarskih podjetij, a vendar je na vsem Slovenskem le jedna tiskarna, ki tiska tudi note, pa tudi tej primanjkuje delavnih sil, da bi izdajala večja dela. Malo več podjetnosti bi se tu gotovo izplačalo.

Pozdrav Gorenjskej. Valček, po slovanskih napevih za glasovir zložil Viktor Parma, vele-častitemu dr. Edvardu Šavniku poklonjeno. Založila L. Schwentnerjeva knjigarna v Brežicah ob Savi. Cena 1 gold. — Po običajnem uvodu, kateri je nekako vabilo k plesu, sledé štiri plesne točke, katerih vsaka je sestavljena iz dveh znanih slovanskih napevov. Napevi so prilagojeni valčkovemu ritmu, kjer nimajo že sami ob sebi tridobnega ritma. Drugače so skoro neizpremenjeni. Konec — „coda“ — ponovi še jedenkrat kratko glavne misli in se konča z burnim „Oj banovci!“ Skladba je lahka in gladka in ne bo dala igralcu mnogo misliti; ugajala bo vsem, ki hočejo romanski valček plesati po slovanskih motivih. E. L.

Znamenitosti iz sedanjega časa.

† **Anton Grigorij Rubinstein.** Dné 20. listopada min. l. je umrl za srčno kapjo jeden izmed najznamenitejših glasbenikov, svetovnoznani umetnik na glasovirju, A. G. Rubinstein. Porojen v listopadu leta 1830. blizu Jasija v ruski Besarabiji, bil

† **Anton Grigorij Rubinstein.**

je židovskega rodú. Oče mu je bil imovit trgovec, ki je pa vsled raznih kupčijskih nezgod izgubil svoje imetje, tako, da je glasbeno jako izobražena mati po preselitvi v Moskvo poučevala godbo v nekem carskem odgojiteljišču. Tudi svojim trem sinovom, Antonu, Nikolaju (poznejšemu ustanovniku moskovskega konservatorija) in Josipu — ki so vsi trije postali znameniti skladatelji in priznani virtuozi na klavirju —, skrbela je za skrbno glasbeno izobrazbo. — Anton je kazal nenavadno nadarjenost; poučeval ga je pozneje znani učitelj Villoing, ki je z devetletnim dečkom potoval tudi v Pariz, kjer je ta, kakor že leto poprej v Moskvi, javno nastopil z igro na glasovirju. Skoro dve leti je bival Rubinstein v Parizu kot učenec slavljenega Liszta, potoval potem po Angliji, Holandiji, Nemčiji, šel l. 1844. z materjo in bratom Nikolajem v Berlin v nadaljno izobrazbo. Ko je l. 1846. oče nenadno umrl, vrnila se je mati z Nikolajem na Rusko, Anton pa je šel na Dunaj ter ondi živel kot učitelj glasovirja. Revolucijsko gibanje ga je napotilo čez Berlin v Rusijo, kjer se je v Peterburgu nastanil,

a bil bi postal skoro žrtev policije, videče v njem nevarnega prekucuha. Njegova zaščitnica, velika kneginja Helena, oprostila ga je vseh nadležnostij ter mu priskrbela službo dvornega kapelnika. Leta 1854. je zapustil Rusijo ter pričel svoja potovanja kot umetnik na glasovirju, kjer ni imel tekmeca. Smelo se šteje njegovo ime, v zvezi z Lisztom in Bülowom, med tri največje, najslavnejše pijaniste našega stoletja. Prepotoval je tedaj Nemčijo, Avstrijo, kjer je v glavnih mestih prirejal koncerte, šel v London in Pariz. — L. 1858. se je vrnil v Rusijo ter ondi preživel deset let, postal koncertni vodja carske ruske glasbene družbe, ustanovil leta 1862. peterburški konservatorij in ga vodil, l. 1868. pa odložil svoje službe ter vnovič nastopil umetnostno potovanje po Nemčiji, Angliji in Franciji; 1871 — 72. je bival na Dunaju, potem šel v Ameriko, 1873. se je vrnil v Rusijo, a od todi skoro vsako leto prepotoval skoro ves izobraženi svet. Povsod je vzbudila njegova igra največje priznanje.

Rubinstein je znan tudi kot skladatelj; v svojih koncertih je igral večinoma lastne točke. Visoko cenjene so nekatere njegove klavirske skladbe, mnogo znane njegove pesmi (zlasti „Asra“), čislane njegove orkestralne skladbe, od katerih so postale slavne in znane posebno: „Oceanska simfonija“, „dramatična simfonija“ i. dr.

Rubinstein je zlagal opere, katerim pa ni bila sreča mila. Razven manjših mladostnih del imenujemo glavne: „Otroci pustinje“ — „Feramors“, „Makabejci“, — „Nero“, „Demon“ itd. Od teh so se uprizorile, v dvornem opernem gledališču na Dunaju „Feramors“ l. 1872. dvakrat, „Makabejci“ 1878. dvakrat in „Nero“ 1885. sedemkrat; vse so torej doživele velik poraz ter se pozabile za vselej. Slična usoda jim je bila tudi po drugih (nemških) mestih.

Rubinstein se je mnogo trudil, da bi oživil duhovno opero, ter zlagal v ta namen mnoge oratorije: „Izgubljeni raj“, „Babelski stolp“, „Kristus“, „Mojzes“ itd. Tudi tukaj ni imel zaželenega uspeha. Priobčil je l. 1882. tudi razpravo „o bistvu, namenu in bodočnosti duhovne opere“. Kljub nezgodam, da ni našel pravega priznanja svojim velikim delom, vendar je kot skladatelj znamenit, in manjša njegova dela, osobito pa njegove pesmi, so jako razširjene.

Dasi so mu bili dedi židje, bil je Rubinstein vendar zvest svojemu slovanskemu narodu. Kakor je umetnost mednarodna, tako je bilo tudi njegovo delovanje: bil je umetnik, uvažujoč priboritve in veljavo vsake narodnosti, a pri tem ne zanemaruje in zametujoč svojega rodú. *Fran G—l.*

Fonetične posebnosti v jeziku Kolemonovega Žegna.

(Spisal Fr. Pečar.)

Slovenski Kolemone-Žegen¹⁾ je važen vir za spoznavanje pravega narodnega govora iz druge polovice XVIII. stoletja. Ves naslov knjige se glasi: „To je ta pravi inu tazieli Coleman-Shegen. Kateri je biv vkeleranje taprvevo bart vdrukan vtam lete: 1321 noi v latinshzhei shprachi unkei dan: potam pa nanemshko sede pa ta pravo bart nasovenjo nonovo kuhan inu frishno pazhan. D. K. o. R.“ Na drugi strani omenja pisec vsebino in namen knjige: „Te bukve so skrivnah rezhi sapopadk te bucve so pouhne boshie mozhi noi vsah ta svetah inu gvavtno kraftnah molitv. Inu shegnov: katere molitve inu shegni majo vso muezh inu gvout boshjo vsabe sapopadano da samorjo zhloveka prad grieshi noi prad uso shkodo varvati na dushi noi na telesi.“ Kolemon je bil baje papež, zakaj na strani 50. beremo: „Spet an vesok S. shegen od Kolemona papasha venka dan.“ Knjiga ima obliko navadnih mašnih bukvic in obsega na 283 straneh naslov, predgovor in 71 poglavij razne vsebine. Zadaž so pridejane še tri podobe in sicer sv. Jožefa, sv. Ignacija S. in sv. Sebastijana. Že iz naslova razvidimo, da je pisec slabo poznal Bohoričev črkopis. Za sikavca *s* in *ž* rabi mu navadno *s*, prav redko *S*, za nebnika *š* in *ž* pa le *sh*; o Bohoričevih črkah *S*, *Sh* (*S* s kljukico spodaj) in */h* pa niti sledú ni. Mnogo znakov pa je vzel pisec iz ptuje in sicer nemške grafike, n. pr. stavlja se *c* za *k*: „ti bosh vidov marakl cai sano muezh ma ta molitov cader je vgnadi boshjei storiana“ str. 4, podvaja se srednji *l* — „o visoko vriedni nabeshzhi Krall“ 35 in *h* stavlja za *t*: „te pra S. Shegen katieriga je nash lubi Gospod Jesus Kriftus zhries svojo isvolano mathar srekov“ 48. Kot paleografično posebnost je treba omeniti: polglasnik in irrationalni glas pred *r*, *l*, *n*, *m* se zaznamujeta z dvopičnim *ě* in *ĩ* ali z *e* in *i*, prav pogosto pa se irrationalni glas pred *r*, *l*, *n*, *m* niti ne zaznamuje, n. pr. „spet an vėsok noi gvavtno kraften Shegen“ 10, „Spet an mozhen Shegen dajě tedei shebrash kader si vanei riezhi uskrbi“ 11, „Oh vesoko vriedni Bug“ 35, „visoko vriedni nabeshzhi Krall“ 35, „daimene kar kēnēmam“ 35, „terna katera sta bēva tvoje pra S.S. Shnable Krishama skues vtekniana“ 18,

„nabojo mogli mena k shkodi biti nabvase noi natielese“ 15, „kamen, pvamen 42, kamn, pvamn 10, serze 6, zērze“ 18 itd; ne rabi piscu za glas *ûô*, kakor se govori dolgo naglašeni o tudi v nekaterih drugih slovenskih narečjih, n. pr. v bolškem: „bûožec, bûog za bôžec, bôg“. Urban Jarnik pravi o tem znamenju: „Na Koroškem jih veliko reka Bueg, rueg, otueg itd. — nesrečno navadno *ue* se mi drugjega ne zdi biti, kakor le z oglasnikom *u* podarovano o.“ („Kres“ IV., str. 99.) Za glas *i* rabi prelagatelj prav redko *ŷ*, n. pr.: „synka 46, gryshnik t. j. grišnik“ 67. Toliko o črkopisu!

Po refleksu staroslovenskih polglasnikov *ъ* in *ѣ* moremo slovenska narečja deliti v dve veliki skupini: v severno-iztočno in jugozapadno. Ali severno-iztočna skupina dandanes v refleksu trdega polglasnika ni več jedina. Severno-iztočno skupino moremo zopet deliti v dve manjši skupini, v zapadno in iztočno. V prvih odgovarja staremu polglasniku *ъ* v naglašeni in dolgi zlogih *e*, v nenaglašeni in kratki pa polglasnik, v zadnjih pa, v nenaglašeni in naglašeni zlogih, jednako *e*. Da so bila koroška in štajerska narečja nekdaž v refleksu starejšega *ъ* jedina, za to govori nekatera štajerska narečja, kjer se govori za *r* (spodaj s kolarčkom) glas *er*, kakor poroča Oblak v razpravi: „Doneski k historični slovenski dialektologiji.“ („Letop.“ I. 1890., str. 187.) Na Kranjskem pripada k severno-iztočni skupini borovsko narečje, ki se govori v skrajni gorenjski dolini od potoka Belice do rateškega razvodja.

Refleks trdega polglasnika *ъ* nam jasno kaže, da spada jezik „Kolemonovega Žegna“ v oblast koroških narečij. V dolgi zlogih je nadomestil stari *ъ* pravilno *e*, n. pr. meshnik 26, mesha, stsl. mѣsha, teden 12, stsl. tѣdѣdѣ, zhest 35, stsl. čѣstѣ, vendar beremo tudi zhaštitlive 47, zhasti vriedni Bog 55, ven, venka 32, zraven, unkei 1, natekni 168, stsl. tѣknѣti, tefi 4 iz tѣ jsti, cfr. nsl. nēmam po Miklosichu iz ne jmam (Gramm. I. 7) zraven tifti — katieriga je kershzhvov vpotoze jordane tifti pridi zhries mene dones 47, pamekni 43, pomenkanje 18, del 7. V kratkih zlogih pa ga nadomestuje polglasnik, ki se zaznamuje mnogokrat z dvopičnim *ě*, največkrat pa z *e*, n. pr.: „kader jě na ani vėsi ogin vėna 7) ano mi pėse“ 22, nės, stsl. dѣnѣ 16 in dѣnesѣ (Gramm. I. 16) zraven dones 47, pėkov 25, stsl. pѣklѣ, zhe-shzhena 72.

Posebna karakteristika jezika v Kolemonevem Žegnu je prehod navadno etimologičnega *e* pa tudi stsl. glasov *ě* in *ę* v glas *a*: v tam lete, potam, pazhan 1, prad 2, zhvovak, pernasle, pamatno, bodash 3, varjema 4, ana

¹⁾ Ta spis priobčujemo, da bodo čitatelji lahko sodili o znanju pokojnega Pečarja, katerega življenje opisujemo v današnji številki. Sicer pa je „Kolemone-Žegen“ izšel večkrat in tudi menda nima vselej jednakega naslova. Prav bi bilo, da bi kdo razložil, v kaki zvezi sta „Kolemone-Žegen“ in „Duhovna bramba“, ki se nahaja tudi pogostoma med ljudstvom in v kateri je tudi tako zvani „Kolemonov žegen“. Te „Duhovne brambe“ sta mi bila v rokah dva izvoda: jeden koroški, iste starosti, kakor tu opisani Kolemone-Žegen, jeden štajerski iz sedanjega stoletja. Morda o priliki o tem kaj več. — Uredn.

sina 13), pra = pre 7, sveshajo 93, na zhadne besiede 93, ozhash 141, poidash 140, jemnujata 155, samlo 147, nabes 167, srabra 186, shana 231. Prehod *e* v *a* nastopa v raznih koroških narečjih, posebno razvit pa je v rožanskem narečju.

Stari *e* se večinoma nadomestuje z glasom *e*, n. pr. spet 10, stsl. съпетъ in опетъ, srezho 3, stsl. srešta.

Staroslovenskemu *ě* odgovarja navadno *ie*, redkejši *i* in *e*, n. pr.: stiemi 3, v potriebah 3, vierni 4, vero 161, vier gen. plur. 55, priedi 6, dievajo 8, devo 171, dele 173, v hlievah 8, riezhi 11, per ziestah 29, na zefte 8, zviet 99, sviesde 28, sviesda 236, zhovieshzhei 110, poviem 251, resvitlov 199, biv 174, stsl. bělъ, bieu 175, liep 174, neshzhiet 253. Večkrat beremo *en* za *ě* v besedi venzhen — ta venzhna resniza 4, tu venzhnu vesele 35. Zanimivo je, da *ie* in *i* nastopata navadno tam, kjer ima tudi srbski jezik *ie*, *e* pa le tam, kjer ima tudi srbsčina *e* za *ě*: za srbski zviezda, svieća, rieć imamo tudi v Kol. Žegnu vedno sviesda, svizha,

riezh, za srb. cesta, věra, dělo, navadno cesta, vero, delo, rezhi, redkeje nahajamo: per ziestah 29, riezhi 11. Koroščina je torej nekdanj razločevala med refleksom kratkega in dolgega jata. (Glej Rad jugoslav. akad. znan. in umjet. knj. XLIV., str. 81.) Tudi nenaglašeni jat nadomestuje se z *e*, n. pr.: deviza = devíca 10, 13, zelu telu = zelû telû, v naslovu pa beremo: ta zeli = ta cêli. Ker se tudi v refleksu stsl. *ě* jezik Kolemonevega Žegna in gorenje rožansko narečje vjemata, smemo trditi, da je pisec Kolemonevega Žegna govoril narečje, ki je bilo rožanskemu jako podobno. Da pisec ni govoril čistega rožanskega narečja, govori konservativnost glasú *o* v nenaglašanih zlogih. Le redko nastopa vokal *a* za *o* v nenaglašanih zlogih, n. pr.: besiede criftusave 4, magozhen 28, stanovitraft 51 (beri stanovitnaft), devizhnaft 135, Jeshushavo, saparedama 276. Ravno ta fiziološka prememba je posebna karakteristika rožanskega narečja, in iz „koroško-slovenske prisege od leta 1601.“ vemo, da se ni pojavila šele včeraj. („Kres“ V. let., str. 85.) (Konec.)

Prof. Ant. Bezenšek nam naznanja to-le:

Početkom januarja stopi „Jugoslavjanski stenograf“ v VI. tečaj v novi obliki, povečanem obsevu in z obilnejo vsebino, ureduvan po svojem poprejšnjem programu.

Imel bode novo posebno prilogo: „Glasnik, kulturno-zgodovinski za južne Slavjane“ s slikami.

Izhajal bode mesečno (razven avgusta in septembra) v zvezkih po 2½ tiskane pole (okolo 40 strani velike osmerke) v slovenskem, hrvaškem, srbskem in bolgarskem jeziku z latinico in cirilico.

„Jugoslavjanski stenograf“ prinaša članke o svoji stroki, potem o pisanji sploh, o pisalnih strojih itd.

„Glasnik“ pa ima sledeče oddelke: cerkev in šola, književnost in umetnost, glasba in gledišče, naravoslovje in potovanje, trgovina in obrtnija, promet, društvene vesti in raznoterosti. V vsakem oddelku se nahajajo dopisi ali kratke vesti (novine) iz raznih krajev na slavjanskem jugu. Na ta način

se spoznavamo vzajemno ter se lahko razumevamo med sabo, kakor to bratom pristoja.

V novejšem času se zanimajo celo večji narodi za svoja posamezna narečja, če tudi imajo občni književni jezik; kako bi ne mikalo tudi Slovenca, spoznati jezik in kulturne odnose svojih bližnjih bratov.

Tudi zanimanje za stenografijo raste od dne do dne.

Naše geslo je: *Spoznajmo se, razumimo se!* In v tem smislu hočemo z božjo pomočjo tudi znanprej delovati, računajoč na podporo prijateljev te ideje.

Cena listu zajedno s prilogo ostane ista, pri vsem tem, da bo list skoraj trikrat večji od prejšnjih letnikov, t. j. za celo leto 2 gld. 50 kr.

Naročnina se pošilja z mednarodnimi poštnimi nakaznicami podpisanemu uredniku, ali pa gospodu Dragotinu Hribarju v Celji, kder list izhaja.

V Plovdivu, dne 1. decembra 1894.

Naznanilo. Zopet je izšel „Popotnikov koledar za slovenske učitelje 1895.“ Sestavil in založil Mihael J. Nerat, nadučitelj in urednik „Popotnikov“ v Mariboru. Slovenske učitelje nujno opozarjamo na ta koledar, ki stane eleg. vezan 1 gld. 30 kr., nevezan 1 gld.

Popravek in pojasnilo. Na str. 574. minulega letnika se je vrinila pomota, na katero nas je opozoril prijatelj listov. Pod naslovom „Ruska književnost“ naj se tam čita pravilno: „O bohatýrském epose slovanském. Pojednava Dr. J. Máchal. Č. I.: Přehled látek v boh. epose slovanském. V Praze

1894.“ Knjiga je češka, a naš poročevalec jo je stavil v „rusko književnost“, ker obdeluje deloma ruski epos.

Ker urednik ne more imeti vsake knjige v roki, mora se zanašati na točnost in natančnost poročil: zaradi tega vljudno prosi mile sotrudnike, naj so v znanstvenih sestavkih, zlasti poročilih, skrajno natančni.

 Z lanskim letnikom (l. 1894.) „Dom in Svet“-a še lahko mnogim postrežemo.